

Luonnossa järjestettävä Kohtaamistaide varhaiskasvatuksessa

Astrid Gaddi
Mikaela Merilä

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Luonnossa järjestettävä Kohtaamistaide varhaiskasvatuksessa

Astrid Gaddi & Mikaela Merilä
Sosionomikoulutus SSG217KA
Opinnäytetyö
Kesäkuu 2019

Astrid Gaddi, Mikaela Merilä

Luonnossa järjestettävä Kohtaamistaide varhaiskasvatuksessa

Vuosi	2019	Sivumäärä	73
-------	------	-----------	----

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena ja kehittämistehtävänä oli kokeilla Kohtaamistaidetta päiväkotilapsille luonnossa, vahvistaa lasten luontosuhdetta sekä tuottaa lisämateriaalia Kohtaamistaiteen järjestämisestä luonnossa lasten kanssa. Tavoitteena oli ympäristöystävällisempi taidetyöskentely, joten perinteisten taidetarvikkeiden lisäksi hyödynnettiin luonnon - ja kierrätysmateriaaleja. Kohtaamistaide on ryhmämuotoista, tavoitteellista kuvataidetoimintaa, joka perustuu japanilaiseen Clinical Art -toimintaan. Kohtaamistaiteen perustana on jokaisen arvostava kohtaaminen ja vuorovaikutus. Luonto ympäristönä aktivoi lapsia kokeilemaan, tutkimaan ja oppimaan. Tarkoituksena on ympäristökasvatuksen ja metsässä työskentelyn lisääminen. Tämä lisää luonnon merkitystä ja omaa voimaantumista sen avulla. Kohtaamistaide on aina moniaistista, ja moniaistisuus tulee lisääntymään, kun kaikki työskentely tapahtuu ulkona.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin keväällä 2019 Turussa päiväkotikategoriassa Vilskeessä, jossa kahdeksalle 4-5-vuotiaalle lapselle ohjattiin Kohtaamistaidetta luonnossa. Toimintakertoja oli yhteensä seitsemän. Oli ennen Onnimanni -satu toimi inspiraationa Kohtaamistaiteen toiminnalle ja teki siitä leikinomaisempaa. Työn teoreettisessa osuudessa tarkastellaan Kohtaamistaidetta, ympäristökasvatusta sekä lapsen luontosuhdetta. Opinnäytetyössä kuvataan Kohtaamistaiteen ryhmäkertojen kulkua sekä ympäristön vaikutusta lapsiin ja taidetyöskentelyyn. Toiminta eteni Kohtaamistaiteen taidetyöskentelyn struktuurien mukaisesti virittäytymisestä taidetyöskentelyyn ja arvostukseen. Opinnäytetyöstä saatujen havaintojen perusteella lasten kokemukset olivat positiivisia ja he nauttivat luonnossa työskentelemisestä. Lasten taito arvostaa toisia ja heidän tekemiään töitä sekä innostus taidetyöskentelyä kohtaan kasvoi Kohtaamistaidekertojen aikana. Kokeilun perusteella Kohtaamistaide luonnossa soveltuu varhaiskasvatuksessa käytettäväksi.

Asiasanat: Kohtaamistaide, varhaiskasvatus, luontosuhde, ympäristökasvatus, kestävä kehitys

Astrid Gaddi, Mikaela Merilä

Organizing Encounter Art in Nature in Early Childhood Education

Year	2019	Pages	73
------	------	-------	----

The purpose and the development task of this functional thesis was to try to implement Encounter Art among kindergarten children in nature, enhance children's relationship with nature, and produce additional material through the use of Encounter Art with children. The goal was a more environmentally friendly art activity, and therefore in addition to traditional art supplies materials from nature, recycling materials were leveraged. Encounter Art is a group-based, goal-oriented visual art activity which is based on a Japanese Clinical Art activity. The basis of Encounter Art is to interact and encounter everyone with appreciation. Nature as an environment activates children to experiment, explore, and learn. The goal is to increase environmental education and working in the forest. This enhances the meaning of nature and self-empowerment. Encounter Art is always multisensory and all activities taking place outdoors enhances this aspect.

The functional part of the thesis was carried out in Katarinan Vilske, a kindergarten in Turku, in the spring of 2019. Encounter Art was guided to a group of eight 4-5-year-old children. The group met seven times. The inspiration for the Encounter Art group was the story Oli ennen Onnimanni which made the whole process more playful. The scope of the theoretical part of the thesis is to observe Encounter Art, environmental education, and a child's relationship with nature. The thesis describes the phases of the Encounter Art group meetings and how the environment affected the children and the art activity. The work progressed according to the structures of Encounter Art from warming up to artwork to showing appreciation. Based on the observations from the thesis, the children's experiences were positive, and they enjoyed working in nature. The children's ability of showing appreciation to others and the artwork they created as well as the excitement towards artwork increased during the process. Based on the experiment, Encounter Art in nature can be applied in early childhood education.

Keywords: Encounter Art, early childhood education, environmental education, art education, sustainable development

Sisällys

1. Johdanto.....	6
2. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
3. Kohtaamistaide	8
3.1. Virittäytyminen.....	10
3.2. Taidetyöskentely	11
3.3. Arvostus ja arvostaminen	12
4. Kohtaamistaiteen tarjoamat hyödyt varhaiskasvatuksessa	14
4.1. Sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus	15
4.2. Luovat toiminnalliset menetelmät.....	15
5. Luonnon merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin tukena	16
5.1. Lapsen luontosuhteen syntyminen ja sen merkitys.....	17
5.2. Lapsen luontainen tapa oppia ympäristöstään	19
6. Ympäristökasvatus ja sen tavoitteet	20
6.1. Ympäristökasvatuksen päämäärät	21
6.2. Kestävä kehitys	22
6.3. Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa	23
7. Toimintaympäristö ja toteutuspaikka	24
8. Kohtaamistaiteen järjestäminen luontoympäristössä	26
8.1. Onnimannin kirje ja yhteinen taideteos	27
8.2. Juurespainanta luonnon väreillä	30
8.3. Kukkaruukkujen muotoilu savesta	33
8.4. Askartelu kierrätysmateriaalista	36
8.5. Luontotaide rannalla	39
8.6. Kukkaruukkujen maalaaminen ja koristelu	42
8.7. Oma käsi katuliiduilla	44
8.8. Taidenäyttely	47
9. Toiminnan arviointi	48
9.1. Itse- ja vertaisarviointi	50
9.2. Lasten havainnointi ja arviointi	51
9.3. Palaute työelämäkumppanilta.....	52
9.4. Eettisyys	53
10. Pohdinta	54
Lähteet.....	58
Kuviot	61
Liitteet	62

1. Johdanto

Toteutimme toiminnallisen opinnäytetyömme Turussa Katariinan Vilske-päiväkodissa. Päiväkodin arvoihin kuuluu oikeus luonnon lähellä kasvamiseen sekä sen tutkimiseen ja ihmettelyyn. Päiväkodissa oppiminen on kokemuksellista, ja se tapahtuu toiminnallisten menetelmien avulla. Päiväkodin alue ei rajoitu vain pihaan, vaan myös lähimetsään, mikä tukee lasten luovuutta (Katariinan Vilske 2018). Päiväkodin arvot tukevat opinnäytetyömme toimintaa. Hyödynnämme päiväkodin ympäristöä lasten kanssa toimiessamme, ja siksi myös Kohtaamistaide tapahtuu luonnossa. Varhaiskasvatuksessa pedagogisuus on usein toiminnallista ja luovaa, minkä vuoksi oli luontevaa, että teimme opinnäytetyömme päiväkodissa, jossa sen toteuttaminen olisi käytännöllistä, tarkoituksenmukaista ja alalle soveltuvaa.

Kohtaamistaide on ryhmämuotoista kuvataidetoimintaa, joka perustuu japanilaiseen Clinical Art-konseptiin. Jokainen toimintakerta rakentuu samalla tavalla. Aluksi on moniaistinen viritäytyminen, sen jälkeen ohjattu taidetyöskentely. Lopuksi osallistujat kerääntyvät yhteen arvostamaan ryhmässä syntyneitä taideteoksia. Toiminnallisen osuuden tarkoituksena oli järjestää seitsemän Kohtaamistaidekertaa kahdeksalle viisivuotiaalle lapselle päiväkodin viereisessä metsässä. Seitsemännen kerran lopussa oli taidenäyttely, johon vanhemmatkin olivat tervetulleita. Toinen meistä oli Kohtaamistaiteen ohjaaja, joten teimme keskinäisen työnjaon sen mukaisesti. Kohtaamistaiteen ohjaaja huolehti, että jokainen ryhmäkerta noudatti Kohtaamistaiteen periaatteita. Hän vastasi myös taidetyöskentelystä.

Opinnäytetyömme tarkoituksena ja kehittämisaiheena oli kokeilla Kohtaamistaidetta luonnossa, vahvistaa lasten luontosuhdetta sekä tuottaa lisämateriaalia Kohtaamistaiteen järjestämisestä luonnossa lasten kanssa. Kohtaamistaiteen järjestämisestä luonnossa ei ole aikaisempaa tutkimustietoa tai julkaistua materiaalia, joten koimme, että tämä olisi mielenkiintoinen näkökulma sen kehittämiseen ja kokeiluun.

Yritimme tehdä taidetyöskentelyä ekologisemmin ja hyödynsimme työskentelyssä luonnonmateriaaleja, kierrätysmateriaalia ja luontotaidetta. Käytimme kuitenkin myös perinteisiä taidetyöskentelymenetelmiä näiden lisäksi. Päädyimme järjestämään Kohtaamistaidetta luonnossa, sillä luonnon merkitys ja tärkeys korostuvat nykypäivänä kaupungistumisen ja teknologisoitumisen myötä. Aihe on ajankohtainen ja meitä kaikkia koskettava. Luonto on meille molemmille tärkeä voimavara ja siksi aihe onkin kiinnostava ja läheinen. Lasten luontosuhteen tukeminen, ympäristökasvatus ja luovuuden lisääminen taidekasvatuksessa on tärkeää varhaiskasvatuksessa. Arvioimme Kohtaamistaidekertoja valmiin havainnointikaavakkeen sekä ohjaajuiden itse- ja vertaisarviointilomakkeen avulla. Kohtaamistaidekertojen arviointi ja pohdinta oli tärkeässä osassa toiminnallista opinnäytetyötämme.

Opinnäytetyömme aiheen suunnittelu alkoi syksyllä 2018. Aihe muodostui melko nopeasti löydettyämme yhteisen mielenkiinnonkohteen. Työhön ryhdyttiin heti tammikuussa 2019 ja huhutikuun aikana toteutimme käytännön osuuden. Toukokuussa esittelimme valmiin opinnäytetyön. Opinnäytetyömme on edennyt suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti koko työskentelyn ajan. Projekti on ollut tiivis ja työläs, mutta myös palkitseva ja opettavainen kokemus.

2. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme koostuu Kohtaamistaiteseen ja luontokasvatukseen liittyvästä teoriasta sekä toiminnallisesta osuudesta, jossa järjestämme Kohtaamistaidetta luonnossa. Tämän takia koimme, että toiminnallinen opinnäytetyö olisi meille paras vaihtoehto. Vilka & Airaksinen (2003, 5-7) kertovat, että toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitellaan käytännön toiminnan järjestämistä, ohjeistamista tai opastamista. Se voi olla esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu perehdytysopas, ohje tai tapahtuman toteuttaminen. He mainitsevat myös, että toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistetään sekä teoriaa että käytäntöä, sillä se antaa valmiuksia monipuolisen opinnäytetyön toteuttamiseksi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä keskeistä on kokemuksen ja toiminnan mukana syntyvä tieto.

Tarkoituksenamme oli Kohtaamistaitteen vieminen luontoon ja materiaalin lisääminen Kohtaamistaidetekertojen järjestämisestä varhaiskasvatuksessa. Valmiin opinnäytetyömme myötä tarkoituksenamme oli tuottaa lisää tietoa Kohtaamistaitteen käyttämisestä luonnossa toisille Kohtaamistaitteen ohjaajille ja siitä kiinnostuneille. Halusimme myös tarkastella voiko Kohtaamistaidetta tehdä ekologisemmin. Tavoitteena oli hyödyntää luonnonmateriaaleja taidetyöskentelyssä. Yksi Kohtaamistaidetekerta toteutettiin päiväkodista saatuja kierrätysmateriaaleja käyttämällä. Yritimme myös välttää maalin käyttämistä mahdollisimman paljon, ja korvasimme sen vihannesten ja marjojen mehulla yhdellä kerralla. Teimme myös kokonaan luontoon jäävää taidetta rannalla ja päiväkodin pihalla.

Lapsille on luontaista tutkia, ihmetellä ja kokeilla. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä luonto ympäristönä tarjoavat virikkeellistä ja luovaa toimintaa lapsille ja tukevat lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteisen minäkuvan kehitystä. Lasten luontosuhteen tukeminen ja vahvistaminen olikin yksi tavoitteistamme.

Parhaimmillaan Kohtaamistaide on vuorovaikutuksellista toimintaa, jossa jokainen tulee kuuluksi ja nähdyksi. Kohtaamistaitteen myötä saadaan lisää itsevarmuutta ja opitaan

arvostamaan sekä itseä että toisia. Tavoitteenamme oli tehdä toiminnasta mahdollisimman mielekäästä lapsille. Halusimme vahvistaa lasten itsetuntoa sekä vuorovaikutustaitoja ja luovuutta.

Tulevina varhaiskasvatuksen opettajina tulemme tarvitsemaan ohjaustaitoja ja kokemusta toiminnallisten menetelmien käytöstä. Taidekasvatukseen haemme varmuutta ja lisää kokemusta. Astrid valmistui Kohtaamistaiteen ohjaajaksi toukokuussa 2019 ja halusi harjoittaa ohjaamistaitojaan. Mikaela on työskennellyt lastenohjaajana jo pitempään ja häntä kiinnosti toiminnallisten menetelmien hyödyntäminen luonnossa oppimisen tukena.

Arvioinnin ja ohjaajuuden tukena käytimme sekä itsearviointia että vertaisarviointia. Arvioimme taidekertojen onnistuneisuutta käyttäen apunamme lasten havainnointikaavaketta, jonka Lehtikunnas (2015, 13) on kehittänyt (liite 3). Jokaisen Kohtaamistaidekerran jälkeen pohdimme toimintaamme ja kirjoitimme ylös havainnointikaavakkeiden sekä itse- ja vertaisarvioinnin avulla toimintakerran kuvauksen (liite 4). Tällä tavoin pystyimme suunnittelemaan toimintaamme paremmaksi seuraavia kertoja varten. Mietimme aina mikä onnistui, mitä meidän tulisi vielä kehittää tai muuttaa, miten huomioimme ja muutimme toimintaamme sen mukaisesti.

3. Kohtaamistaide

Kohtaamistaide perustuu japanilaiseen vuonna 1995 kehitettyyn Clinical Artiin, joka kehitettiin aluksi muistisairaiden hoitoon sekä heidän omaistensa tueksi. Peräniitty (2016, 11-13, 15) kirjoittaa Unoon & Nishidaan (2015,1) viitaten, että vuodesta 2005 lähtien Clinical Artia on käytetty myös muiden asiakasryhmien kanssa, niistä esimerkkeinä lapset ja kehitysvammaiset. Opetusalalla Clinical Artin tavoitteina on muun muassa kommunikointitaitojen kehittäminen ja itsetunnon kohentaminen. Toimintakerta alkaa yhteisellä aloituksella, minkä jälkeen siirrytään taidetyöskentelyyn ja valmiiden töiden arvostamiseen. Clinical Artin taidetyöskentely eroaa Kohtaamistaiteesta siten, että Clinical Artissa tarkastellaan valmiita teoksia ennen taidetyöskentelyä.

Yhteistyö Suomen ja Japanin välillä alkoi vuonna 2006 Sendai-Finland -seminaarissa, jossa esiteltiin Clinical Art -toimintaa. Tämän jälkeen Kohtaamistaidetta on kehitetty Suomessa Tohoku Fukushi Universityn ja Japanin Clinical Art -yhdistyksen kanssa. Laurea Ammattikorkeakoulu toimii Kohtaamistaiteen ohjaajien kouluttajana ja Kohtaamistaiteen kehittäjänä. (Ran-kanen & Pusa 2014, 12-13.)

Kohtaamistaide on ryhmämuotoista kuvataidetoimintaa, jota on alusta asti toteutettu terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa kuten; kehitysvammaisten, muistisairaiden, vanhusten, lasten ja lastensuojelun parissa. Ryhmä voi tukea asiakkaita ja lisätä heidän voimavarojaan. Kohtaamistaidetta on yleensä pidetty pidempikestoisina ryhminä, mutta nykyään sitä toteutetaan myös kertaluontoisina työpajoina työhyvinvoinnissa. (Niiniö 2018.)

Toimintaa ruvettiin kutsumaan Kohtaamistaitteeksi vuonna 2010. Tarkoituksena oli korostaa taidetoiminnan vuorovaikutusta, kohtaamista sekä arvostusta. Ihmisten yhteisen kohtaamisen lisäksi ”kohtaamisella” tarkoitetaan myös sitä, miten tekijä kohtaa taidemateriaalit ja maailman. Taiteen tekemisen tarkoituksena on keskittyä nykyhetkeen. Kohtaamistaitteessa ohjaajia on yleensä kaksi. Toinen ohjaa taidetyöskentelyä samalla kun toinen toimii apuohjaajana. Taidevaiheen työskentelyn on oltava strukturoitua, jotta kokematonkin tekijä saa luotua itseään tyydyttävän lopputuloksen. (Rankanen & Pusa 2014, 13-14.)

Kohtaamistaitteen filosofisena perustana toimivat japanilaiset käsitteet Kansei, Mitate ja Bikagu. Käsitteitä on vaikea kääntää suomeksi tai englanniksi, sillä ne ovat ominaisia nimenomaan japanilaiseen kulttuuriin. Kanseilla tarkoitetaan sensitiivisyyttä ja minuuden kasvua. Opinnäytetyössämme Kansei näkyy jokaisen osallistujan arvostavassa kohtaamisessa sekä metsässä työskentelyssä sekä sen kunnioittamisessa. Mitate tarkoittaa jonkin muuttumista tavallisesta erityiseksi. Kohtaamistaitteessa Mitate tulee esille jokaisen arvostamisessa sekä vaatimattomistakin materiaaleista syntyviin kauniisiin taideteoksiin. Bikagu, eli arjen kauneus, nähdään yksinkertaisissakin yksityiskohdissa. (Niiniö 2018; Leinonen 2018.)

Suunnittelimme Kohtaamistaidekerrat huolellisesti ja jaoimme molemmille omat vastuutehtävät. Toisen tehtävänä oli pitää alkuvirtäytymiset, kun taas Kohtaamistaitteen ohjaaja keskittyi taidetyöskentelyn ohjaamiseen. Arvostus oli molempien vastuulla, sillä lapsiryhmä jaettiin kahteen osaan tätä varten. Molemmat tukivat toistensa ohjausta ja toimivat tiiminä.

Ohjaajan luoma turvallinen tila mahdollistaa osallistujan heittäytymisen ennalta arvaamattomiin yksityiskohtiin tai kokonaisuuksiin. Tavoitteena on, että kuka vaan voi onnistua tekemään hienon taideteoksen ja pystyy nauttimaan koko prosessista. (Pusa 2010, 15.) Tarkoituksenamme on omalla ohjausosaamisellamme innostaa ja kannustaa lapsia yhteiseen vuorovaikutukselliseen taiteenkokemiseen. Haluamme tarjota virikkeellistä toimintaa, joka innostaa lapsia kokeilemaan ja luomaan uutta. Tahdomme opettaa, että kaikki osaavat tehdä taidetta ja jokaisen työ on ainutlaatuinen ja hyvä sellaisenaan.

Jokainen Kohtaamistaidekerta noudattaa aina samaa rakennetta, vaikka ryhmäkertojen aiheet ja teemat vaihtuvatkin. Moniaistinen virtittäytyminen ohjaa kohti taiteen tekemistä. Taide-työskentelyssä hyödynnetään erivaiheita ja materiaaleja. Lopuksi on arvostuskierros, jossa jokainen saa kuulla arvostusta omasta valmiista teoksestaan.

3.1. Virittäytyminen

Osallistujien saavuttua paikalle alkaa virittäytyminen. Tervehtiminen ja kuulumisten vaihtaminen rentouttaa ryhmän jäseniä ja virittää tulevaan. Virittäytyminen on joko taidetoimintaa kohti menevää tai siihen valmistavaa. Virittäytymisen tavoitteena on saada ryhmän jäsenet motivoitumaan toimintaan ja tuntemaan olonsa vapautuneeksi ja turvalliseksi. Onnistunut virittäytyminen lisää spontaaniutta ja luovuutta käsiteltävään aiheeseen sekä ryhmäläisten välillä.

Virittäytymisen tarkoituksena on myös saavuttaa optimaalinen tila luovalle työskentelylle sekä kohtaamisella ja arvostamisella. Tähän käytetään erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joista ohjaaja valitsee jokaiselle kerralle sopivimman. (Ahava & Vuorio 2014, 44.) Halusimme toteuttaa moniaistista virittäytymistä luonnossa, jotta lapset olisivat valmiita luovaan taidetyöskentelyyn. Liikunta tukee ja edistää oppimisvalmiuksia, minkä vuoksi luonnossa liikkuminen edesauttaa taidetyöskentelyä. Luonnossa myös aistit herkistyvät.

Vaikka taidetyöskentely yksistään on jo moniaistista, Kohtaamistaitteessa korostetaan moniaistisuutta etenkin virittäytymisen aikana. Virittäytymisessä on tärkeää virittää ne aistit, jotka liittyvät tulevaan taidekertaan. Ohjaaja voi valita esimerkiksi liikkeeseen, musiikkiin tai kuvataiteeseen liittyvän virittäytymisen. Vaihtoehtona on myös virittää eri aisteja esimerkiksi tunustelun tai eri tuoksujen avulla. (Ahava & Vuorio 2014, 45-48.) Toteutimme virittäytymisen taidetyöskentelyä tukien. Juurespainannan virittäytymisosoudessa maistelimme luontaisia värejä, kuten punajuurta, teetä ja mustia viinimarjoja.

Virittäytymisen aikana ryhmäläiset voivat tehdä jonkin visuaalisen tuotoksen, esimerkiksi piirtämällä, rakentamalla tai muotoilemalla. Siinä voi hyödyntää eri aisteja, kuten kosketusta, näköä sekä mahdollisuuksien mukaan hajua ja ääntä. (Ahava & Vuorio 2014, 45.)

Ahava & Vuorio (2014, 45) toteavat Blatneriin (1997, 65-66) viitaten, että visuaalisten tuotosten lisäksi ryhmä voi yhdessä soittaa esimerkiksi yksinkertaisia soittimia tai hyödyntää musiikkia taustatukena ja luomaan tunnelmaa ja inspiraatiota. Toisaalta myös hiljaisuus voi tuottaa sopivan tunnetilan ja auttaa keskittymisessä. Vaihtoehtoisesti virittäytymisessä voidaan käyttää tanssia ja erilaisia liikkeitä, jotka valmistavat ryhmää taidetyöskentelyyn. Nämä keinot mahdollistavat fyysisen osallistumisen ja aistien herkistymisen.

Avainsanoina virittäytymisessä ovat kiireettömyys ja rauhallisuus. Ne saavat ryhmän jäsenten tuntemaan olonsa turvalliseksi ja auttavat heitä löytämään oman paikkansa ryhmässä. Tämä auttaa osallistujia unohtamaan tavallisen arjen ja heittäytymään taidetyöskentelyyn. (Ahava & Vuorio 2014, 46.)

Virittäytymisen mahdollisuuksia

Kuulumisten vaihtaminen:

- Ryhmäläiset tuovat mukanaan itselle tärkeän esineen tai valitsevat ohjaajan tuomista esineistä yhden, joka kertoo jostakin heille tärkeästä
- Valitaan "päivän väri" tilkuista tai väripaperipaloista
- Kerrotaan kuulumisista valitun kuvakortin avulla
- Kuulumisten kertominen päivän kukan nimeämisellä
- Tunteiden tunnistaminen ja sanoittaminen pienen maalaustehtävän avulla
- Kerrotaan kuulumiset siten että puheenvuoron osoittaa jokin kiertävä esine (nalle, pallo, pensseli tms.)
- Nallekortit (Pesäpuu)
- Kertominen ilman mitään välinettä esim. juuri tämän hetken olo
- Tunnekartta, johon laitetaan jokaisen kerran alussa ja lopussa omaa tunnetilaa kuvastava ilmekuva.

Virittäytymisen mahdollisuuksia visuaalisen työskentelyn kautta:

- Maan lipun liimaaminen kartalle (liittyen matkusteluteemaan)
- Osan maapallon karttakuvasta maalaaminen musiikin siivittämänä
- Abstraktit kortit, joista havainnoidaan värejä ja muotoja
- Muovailu
- Kansion kannen kuvittaminen taustamusiikin siivittämänä
- Kartonkipalat, valinta, repiminen, asettaminen valkoiselle paperille niin, miten kukin kokee oman paikkansa ja asemansa ryhmässä
- Öljypastelliliiduilla erilaisten jälkien tekeminen
- Puhuttelevan kuvakortin valitseminen
- Kuvien katselu ja niistä keskustelu
- Taidenäyttely

Virittäytymisen mahdollisuuksia aistimisen kautta:

- Erilaisia tunnusteluja
- Erilaisia haisteluja (paprika, suklaa, mausteet jne.)
- Tunnustelupussit (kiviä, villaa, pullon kruunukorkkeja...)
- Tutkitaan aistityöskentelyn keinoin hedelmää. Jokaiselle oma hedelmä, jota haistellaan, maistellaan ja katsellaan.
- Eri tuoksujen ajattelu, kesätuuli, pyykintuoksu...
- Villan haistelu ja hypistely
- Katsellaan ja kuunnellaan kesämaisemaa (Secret garden- musiikki)
- Osallistujat hierovat toistensa hartiat apuvälineitä hyödyntäen (suti, pallo, huopakivet, jne.)
- Omien käsien hieronta

Virittäytymisen mahdollisuuksia draamaleikin kautta:

- "Minä pidän..."- leikki, jossa tavoitteina oli tuoda positiivisia asioita itsestä ja toisesta esille, harjoitella ilmaisemaan omaa mielipidettä sekä kuuntelemaan toista.
- Mielikuvamatka
- Leikitään yhdessä jollain leikkivälineellä, esimerkiksi ilmapallolla
- Esittäytyminen pareittain. Esitellään oma pari
- Rikkinäinen puhelin ilmeillä

Virittäytymisen mahdollisuuksia tanssin ja liikkeen kautta:

- Liikkuminen tilassa adjektiivien mukaan
- Kukin vuorollaan näyttää jumppa- tai venyttelyliikkeen
- Pieni liikunnallinen virittäytyminen
- Lämmitellään kädet taputtelulla ja venyttelyllä
- Hengitysharjoitus
- Välineen kanssa liikkuminen, Ilmapallo, huivi
- Rentoutus

Virittäytymisen mahdollisuuksia sanataiteen ja keskustelun kautta:

- Kirjeen kirjoittaminen
- Satu ja sen kuvitus
- Tunteiden pohtiminen keskustelemalla
- Keskustelu taidekirjoista valitun teeman mukaisesti
- Valitaan kortti, josta kerrotaan, mitä ajatuksia, muistoja tai tunteita se herättää
- Värikkäät tropiikkikortit keskustelun virittäjinä (Mitä haluaisit siellä tehdä?)
- Taidekortit vuodenaika keskustelun virittäjinä
- Vapaa jutustelu runon pohjalta
- Keskustelu virittäjänä karttapallo: missä maissa olet käynyt?
- Päivän teemana olevan valtion paikallistaminen kartalta
- Runon lukeminen ryhmäläisille
- Polttopisteen tarkastelu ja siitä keskustelu

Virittäytymisen mahdollisuuksia musiikin kautta:

- Musiikin siivittämä piirtäminen
- Kuvionuottien avulla yhteisen laulun säveltäminen
- Laulu yhdistetään liikkeeseen
- Kuunnellaan rytmikästä musiikkia ja soitetaan itse mukana
- Kuunnellaan lintujen laulua
- Laulaminen yhdessä kansanlauluja
- Mielikuvamatka
- Musiikin virittämänä vaihdetaan ajatuksia kevästä

Kuvio 1 Virittäytymisen mahdollisuuksia (Ahava & Vuorio 2014, 47.)

3.2. Taidetyöskentely

Virittäytymisen jälkeen siirrytään taidetyöskentelyyn. Kohtaamistaitteessa taidetyöskentely, joka koostuu eri vaiheista, on etukäteen tarkkaan suunniteltu asiakasryhmälle sopivaksi. Ohjaajan on monesti hyvä havainnollistaa eri työvaiheet sanallisen ohjeistuksen lisäksi, sillä konkreettisilla esimerkeillä osallistujat näkevät, mitä tulee tehdä ja miten erilaisia materiaaleja voidaan käyttää.

Jotta ohjaaja voi havainnollistaa työn kulkua, tulee hänen tuntea käytettävät materiaalit ja tekniikat. Näin hän pystyy myös auttamaan osallistujia hyödyntämään materiaalien eri

ominaisuudet. Taidetyöskentelyyn kuuluu useimmiten monta vaihetta. Tämä tarkoittaa sitä, että ohjauskin etenee vaiheittain, jolloin osallistujat voivat keskittyä omien valintojensa kautta syntyvään teokseen. Vaiheistuksen tarkoituksena on tukea taideprosessia alusta loppuun saakka. Työskentelyn vaiheiden määrällä ei ole väliä, tärkeintä on, että ne ovat tarkoituksenmukaisia. Taidetyöskentelyyn tulisi varata mahdollisimman paljon aikaa, jotta työskentely voi olla kiireetöntä. (Leinonen & Koistinen 2014, 48-50.)

Vaiheittain etenevä työskentely tarkoittaa sitä, että osallistujat eivät tiedä, miltä valmiin työn tulisi näyttää. Japanin Clinical Art -työskentelyssä osallistujat saavat nähdä lopputuloksen ennen taidetyöskentelyn aloitusta, mutta Kohtaamistaitteessa koetaan, että mallin näyttäminen voi herättää osallistujissa paineita siitä, että heidän tulisi tehdä samanlainen työ. Taidetyöskentelyssä ei ole oikeaa tai väärää tapaa toimia. Jokainen osallistuja työskentelee omassa tahdissaan, joten ohjaajat voivat kokea seuraavaan työvaiheeseen siirtymisen haastavana. Liian nopea siirtyminen vaiheesta toiseen voi häiritä sellaisia osallistujia, jotka työskentelevät hitaammin. Tällöin ohjaajien on tärkeä havainnoida ryhmää ja yrittää löytää uuteen vaiheeseen siirtymiseen sellainen hetki, josta aiheutuu osallistujille mahdollisimman vähän häiriötä. Ohjaajan on mahdollista ilmoittaa osallistujille muutamaa minuuttia ennen seuraavaan vaiheeseen siirtymistä asiasta, jotta tämä ei tule kenellekään yllätyksenä. Tämä ei tarkoita sitä, että kaikkien tulisi siirtyä heti seuraavaan vaiheeseen. Jokainen saa työskennellä omassa tahdissaan tietäen jo valmiiksi seuraavan vaiheen. (Leinonen & Koistinen 2014, 49-51.)

Arvostava ilmapiiri on tärkeää osallistujille, joten arvostuksen tulee näkyä myös itse taide-työskentelyssä. Ohjaajan tehtävänä on tukea osallistujia sekä suhtautua kannustavasti heidän töihinsä. Jokaisen tulee kokea, että heidän tekemänsä työ on tärkeä juuri sellaisena kuin se on. Kun osallistujat tuntevat tulevansa hyväksytyiksi ryhmässä, pelko epäonnistumisesta vähenee ja työskentely on rennompaa. Ohjaajan tulee rohkaista osallistujia aloituksessa ja tukea heitä taidetyöskentelyn eri vaiheissa, jotta he voivat olla luovia ja nauttia taidetyöskentelystä. Ohjaajalta saatu kannustus voi olla sanatonta tai sanallista, esimerkiksi rohkaisevat ilmeet ja eleet tai hiljaisella äänellä rohkaiseminen. Osallistujia voi tarpeen tullen tukea myös konkreettisesti, esimerkiksi saksien käytössä. Tällöin on tärkeä muistaa kunnioittaa osallistujan valintoja. (Leinonen & Koistinen 2014, 49.)

3.3. Arvostus ja arvostaminen

Taidetyöskentelyn jälkeen ryhmän jäsenet kokoontuvat yhteen tarkastelemaan valmistuneita töitä. Jokaisen työtä tarkastellaan vuorotellen, ja muut arvostavat sitä. Tarkoituksena on

arvostaa, ei arvostella. Valmista työtä voidaan katsoa eri kuvakulmista, siitä voidaan etsiä erilaisia muotoja, liikettä ja värejä. Pieni yksityiskohtakin voi olla kaunis ja mielenkiintoinen. Tarkoituksena ei ole, että osallistujat tulkitsisivat tai yrittäisivät löytää jotakin tiettyä merkitystä valmiista töistä, vaan töistä löydetään erilaisia ominaisuuksia. Arvostus avaa näkemään, miten taidetta voi katsella monella eri tavoin. On tärkeää olla hyväksyvä ja korostaa hyviä kokemuksia. (Leinonen 2018.)

Arvostuksen tulee tuottaa osallistujille onnistumisen kokemuksia sekä tukea itsetuntoa. Osallistujat saavat mielihyvää antamalla ja saamalla positiivista arvostusta. Leinosen (2018) mukaan jokainen ryhmäläinen tulee huomioduksi tasapuolisesti, sillä jokainen saa antaa ja vastaanottaa arvostusta. Tämä lisää ryhmän positiivista vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. Parhaimmillaan arvostuksesta seuraa voimaantumisen kokemus ryhmäläisten ja ohjaajien vuorovaikutuksen seurauksena. Voimaannuttava vuorovaikutus voi kantaa jopa ryhmän ulkopuolelle. Halusimme tarjota lapsille onnistumisen kokemuksia ja tukea heidän taidetyöskentelyään arvostavalla tavalla. Lapselle on tärkeää tulla kuulluksi, kohdatuksi ja nähdyksi. Haluamme Kohtaamistaiteen avulla opetella arvostavaan toimimiseen.

Ryhmän on oltava turvallinen ympäristö osallistujille, jotta jokainen uskaltaa jakaa oman työnsä. Jokaisen työ on arvokas ja sitä tulee arvostaa ja kunnioittaa. Kohtaamistaiteen ydin on ryhmässä tapahtuva arvostava vuorovaikutus ja kohtaaminen sekä taideteosten ääreen pysähtyminen. Ryhmien lopussa järjestettävissä taidenäyttelyissä yleisön ja läheisten tuki ja hyväksyntä tuovat osallistujille arvokkuuden tunteen. (Aho & Pusa 2014, 18.)

Cavén-Pöysän (2014, 56) mukaan osallistujat kokevat arvostamisen vastaanottamisen erittäin tärkeänä. Se on jokaisella kerralla yhtä tärkeää ensimmäisestä kerrasta alkaen, vaikka toimintamalli ei ole vielä silloin osallistujille tuttu. Tämä vahvistuu loppua kohden, jolloin osallistujat tietävät mitä odottaa. Arvostus lisää positiivista vuorovaikutusta ja hyvää oloa. Töiden arvostamisella ilmaistaan halua jakaa omia kokemuksia muiden kanssa, joten se lisää yhteisöllisyyttä voimakkaasti.

Arvostamiseen voi käyttää eri tekniikoita taidetyöskentelystä riippuen. Kolmiulotteisia töitä voi kiertää ympäri, jotta jokainen näkee ne eri kuvakulmista ja mahdollisimman tarkasti. Toisinaan voi käyttää arvostuskehysä, jotka voi asettaa valmiin työn päälle sellaiseen kohtaan, jota pidetään erityisen kauniina tai erikoisena. Tällä tavalla huomio kiinnittyy pieniin yksityiskohtiin. Apuna arvostuksessa voi käyttää myös arvostusikkunaa, joka voi havainnollistaa, kuinka työstä voi löytää erilaisia ominaisuuksia.

4. Kohtaamistaitteen tarjoamat hyödyt varhaiskasvatuksessa

Lapselle luontainen tapa oppia on liikkumalla, leikkimällä ja itse näkemällä, kokeilemalla, tekemällä sekä maistamalla, haistamalla, tuntemalla ja koskettamalla eli kokonaisvaltaisesti omaa kehoaan ja aistejaan käyttämällä. Lapsen päästessä itse tekemään tieto muuttuu ymmärrykseksi ja oppimisesta tulee kokonaisvaltainen kasvuprosessi, jolloin se on paljon enemmän kuin pelkkä tiedon vastaanottaminen. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 20.)

Ahos & Pusa (2014, 17) kirjoittavat Grönholmiin (2010) viitaten, että turvallinen Kohtaamistaidetukee se lapsen kasvua ja kehitystä. Tämän lisäksi se auttaa tunteiden tunnistamisessa ja niiden ilmaisussa. Monipuoliset ja merkitykselliset kokemukset kehittävät lasten oppimista ja ajattelua. Lasten elämässä tulee antaa tilaa oivaltamiselle, ihmettelylle sekä oppimisen ilolle. Heitä pitää kannustaa olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä iloita onnistumisista. Toisten kannustamisen opettelu on myös tärkeää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 24.)

Yhtenä varhaiskasvatuksen tehtävänä on lasten tukeminen kuvallisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustaa heitä eri taidemuotoihin. Lasten oppimisedellytykset paranevat taiteellisen kokemisen ja ilmaisun myötä. Ne myös lisäävät lasten sosiaalisia taitoja sekä myönteistä minäkuvaa. Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea maailmaa heitä itseään innostavalla tavalla. Ne antavat lapsille heitä motivoivia keinoja tunteiden ja luovan ajattelun ilmaisemiseksi. Tämän tulisi tapahtua moniaistisesti, erilaisia työtapoja ja oppimisympäristöjä käyttäen. Kohtaamistaitteen moniaistiset työtavat sopivat siis oikein hyvin varhaiskasvatuksessa käytettäväksi esteettisten elämysten takaamiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42-43.)

Lasten tulisi saada mahdollisimman esteettinen oppimisympäristö ja monipuoliset välineet ja materiaalit taidetyöskentelyä varten. Laadukkailla taidevälineillä lapset voivat kokeilla erilaisia taidemuotoja, esimerkiksi maalaamista, piirtämistä ja rakentamista. Tämän lisäksi työskentely vaatii riittävää ohjausta varhaiskasvattajan toimesta. Lasten kanssa tulisi havainnoida heidän tekemäänsä taidetta. Lapsia tulisi ohjata jakamaan omia ajatuksiaan tekemistään kuvista. Kuvia voi tarkastella muun muassa värien, materiaalien ja niiden herättämien tunteiden pohjalta. Kohtaamistaitteen arvostava kohtaaminen voi auttaa lapsia juuri näiden asioiden kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 43-44.)

4.1. Sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus

Vuorovaikutus kohtaamistaideryhmässä tapahtuu monella eri tasolla. Osallistujan on kohdattava itsensä, ryhmäläiset, ohjaajan ja materiaalit. Yksilötöitä tehdessä ryhmä on taustalla, mutta silti läsnä. Pari- ja ryhmätöitä voidaan tehdä monella eri tapaa; joko yhteiselle paperille tai vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Osallistujat voivat vaihdella töitä keskenään ja lopuksi viimeistellä oman työnsä. Osallistujien keskinäistä vuorovaikutusta voi tukea Kohtaamistaideteossa pöytien asettelulla ja vieraan parin kanssa työskentelyllä. Vuorovaikutteinen taide-työskentely auttaa kunnioittamaan toisten reiviireitä sekä lisäämään vuorovaikutustaitoja (Leinonen & Koistinen 2014, 49.) Kohtaamistaidete voi toimia lapsille hyvänä harjoituksena oppia jakamaan omia töitään ja työskentelemään muiden kanssa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 41) mukaan lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja heidän aloitteisiinsa vastaaminen on tärkeää vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. Näitä taitoja tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan sekä lasten että aikuisten kanssa. Kohtaamistaidete tukee tätä tavoitetta, sillä ryhmässä jokaista kuunnellaan ja arvostetaan. Kun lapset kokevat tullessa kuulluksi ja nähdyksi, vahvistuu heidän osallisuuden kokemuksensa.

4.2. Luovat toiminnalliset menetelmät

Lapsille luovat ja toiminnalliset menetelmät ovat luonteva tapa oppia ja toimia. Toiminnallinen oppiminen tapahtuu lapsilla pitkälti leikin kautta. Luovan leikin avulla lapset oppivat kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen eri sisältöalueista ja voisikin sanoa, että leikki on lasten tärkein tehtävä varhaislapsuudessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 38) todetaan myös, kuinka lapsi on jo syntymästään lähtien utelias keksimään ja kokeilemaan uutta.

Luonto, leikki puistot ja pihat ovat oppimisympäristöjä, jotka tarjoavat monipuolista virikkeellistä toimintaa mahdollistavat leikin ja tutkimisen, minkä vuoksi niitä tulisi hyödyntää toiminnallisten menetelmien oppimispaikkana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33.) Luoviin toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat kuvataide, musiikki, liike, tanssi, elokuva, luova kirjoittaminen ja kirjallisuus. Luovat menetelmät ovat toiminnallisimmillaan silloin, kun osallistuja luo itse: maalaa, musisoi, liikkuu, tanssii, näyttelee, tekee elokuvaa tai kirjoittaa. (Heiskanen & Hiisijärvi 2017.) On välttämätöntä, että lapset pääsevät itse luomaan, kokeilemaan ja tutkimaan. Se on kokonaisvaltaisen oppimisen kannalta tärkeää ja merkityksellistä.

Ruokonen ym. (2009, 11) kertovat kirjassaan siitä, miten varhaiskasvattaja vastaa päivähoidon taiteellisesta, eettisestä ja kulttuurillisesta kasvatuksesta. Tätä luodaan esimerkiksi musiikin, kuvataiteen, tanssin, liikunnan, lastenkirjallisuuden, ja draamakasvatuksen keinoin tavoitteellisessa toiminnassa. Myös varhaiskasvatuslaki (540/2018) velvoittaa toteuttamaan lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset.

Toiminnallisuuden lisäksi lapsille ominaista on myös aistillisuus, mikä tarkoittaa lapsen tapaa tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan. Aistihavaintojensa pohjalta lapsi tekee luovia toiminnallisia ratkaisuja ja näin ollen lapsen taiteellinen toimijuus värittää koko hänen maailmasuhdettaan. (Hujala & Turja 2017, 111.) Kasvattajan tulisi ottaa mallia lapsista ja havainnoida ympäristöään aistit avoimina. Varhaiskasvattajina innostumme vieläkin pienistä asioista ja näemme ympärillämme olevan kauneuden ja esteettisyyden, ja tämän haluamme myös välittää lapsille. Ehkä siksi viihdyimmekin lasten kanssa metsässä erityisen hyvin, sillä siellä aistit herkistyvät ja voimistuvat. Keskeistä lasten luovuuden tukemisessa varhaiskasvattajan näkökulmasta on se, että annamme lapsille riittävästi aikaa ja tilaa. Tuemme lasten aistillisuutta ja herkkyyttä ihmetellä, kysellä ja tutkia ympäristöään sekä toteuttaa itseään Kohtaamistaitteessa.

5. Luonnon merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin tukena

Ympäristö on koko ajan läsnä, minkä vuoksi sillä on suuri vaikutus hyvinvointiimme. Me ihmiset emme tulisi toimeen ilman luontoa; ilmaa, jota hengitämme, auringon valoa ja vettä. Olemme riippuvaisia luonnosta, sen monimuotoisuudesta ja ainutlaatuisuudesta. (Merilä 2014, 4.)

Luonnolla on virkistävä ja elvyttävä vaikutus ihmiseen. Sillä on todettu olevan lukuisia voimaannuttavia vaikutuksia terveyteemme, hyvinvointiimme ja elimistöömme. Luonnossa liikkuminen muun muassa vähentää stressiä, laskee sydämen sykettä ja alentaa verenpainetta. Lisäksi lihasjännitykset vähenevät, keskittymiskyky paranee, mieli ja keho virkistyvät kokonaisvaltaisesti. Kielteiset tunteet, kuten viha, turhautuminen ja ahdistus vähenevät. Fyysinen oireilu, kuten päänsärky lievittyy. Luonto ympäristönä ja luontoliikunta tuovat apua nyky-yhteiskuntamme yleisimpiin sairauksiin, kuten mielenterveysongelmiin, tyypin kaksi diabetekseen, sydän- ja verisuonitauteihin. (Metsähallitus 2019a.) Luonnon hyvien vaikutuksien vuoksi uskomme, että lapset pystyvät keskittymään paremmin luonnossa järjestettävään Kohtaamistaitteeseen. Lasten aistit virittäytyvät ja voimistuvat metsässä ja edesauttavat luovuuteen ja taidetyöskentelyyn.

Miten tärkeää onkaan kehittää aistejamme luonnon avulla, vahvistaa sosiaalisia suhteitamme sekä kehittää myönteisen minäkuvan syntyä. Tämän lisäksi luonnossa liikkuminen vahvistaa itsetuntoa ja lisää onnistumisen kokemuksia. Luonnossa saa havainnoida, käyttää mielikuvi- tusta ja liikkua vapaasti harjoittaen motorisia taitoja ja liikkuvuutta. (Merilä 2014, 2.) Hyvin toteutetulla Kohtaamistaiteella on samanlaisia vaikutuksia. Luonnossa liikkuminen tukee las- ten luontosuhteen syntyä ja vaikuttaa moneen kehityksen alaan. Kaikki tämä vaikuttaa kas- vuumme ja kehitykseemme merkittävästi.

5.1. Lapsen luontosuhteen syntyminen ja sen merkitys

Cantellin (2011, 332) mukaan lapsen luontosuhteen syntyminen tapahtuu jo raskausaikana. Kohdussa oleva sikiö saa ensimmäiset kosketuksensa ympäröivään maailmaan aistiessaan äi- tinsä liikkeitä ja rytmiä. Ensimmäisinä elinvuosinaan vauvat solmivat jatkuvasti suhteita ym- päristöönsä ja oppivat ympäristöstä. Luontosuhde syntyy luonnon ilmiöitä seuraamalla, leikki- mällä ja tutkimalla sekä luonnossa liikkumalla. Omat kokemukset vaikuttavat vahvasti oman ympäristömme muotoutumiseen.

Ihminen on osa luontoa ja siksi luonto vaikuttaa niin positiivisesti ihmiseen. Tanskalaisten yli- opistotutkijoiden 28 vuotta kestäneen seurantatutkimuksen mukaan mitä vihreämmässä ym- päristössä lapsi saa kasvaa, sitä vähemmän hänellä on mielenterveysongelmia aikuisena. (En- gemann ym. 2019).

Luontosuhde syntyy omakohtaisten kokemusten kautta; elämyksistä, oivalluksista ja havain- noista. Varhaislapsuus on ihmisen kehityksen kannalta ratkaisevan tärkeä vaihe sekä itsetun- non että luontosuhteen kehittymisen kannalta. Luontosuhde syntyy varhaislapsuudessa ja kas- vuympäristöllämme on siihen merkitystä. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 7-8, 10.) Koimme tärkeäksi vahvistaa lasten luontosuhdetta varhaiskasvatuksessa ja tämän vuoksi Kohtaamistaide järjestettiin metsässä. Kohtaamistaiteen avulla halusimme tarjota lapsille elämyksellisiä on- nistumisen kokemuksia metsässä ja tätä kautta lujittaa lapsen luontosuhdetta.

Luonto on kaikkialla ympärillämme ja täällä Suomessa vieläpä ihan lähellä. Vanhemmat voivat vaikuttaa lapsen luontosuhteen syntyyn paljon. Mitä varhaisemmassa vaiheessa lasta viedään luontoon, sitä nopeammin lapsi oppii omaksumaan luonnon tärkeyden ja merkityksen. Jos vanhemmat kokevat luonnon itselleen tärkeäksi, sitä todennäköisemmin he viettävät aikaa luonnossa myös lapsensa kanssa. Kun luonnosta tulee lapselle tärkeä ja rakas, kasvaa hänen halunsa kunnioittaa ja pitää siitä huolta. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 7-8.)

Cantellin (2011, 332) mukaan lapset nauttivat luonnollisesta ympäristöstä enemmän kuin valmiiksi suunnitelluista ja rakennetuista paikoista. Metsän puut tarjoavat monipuolisempia ja haastavampia mahdollisuuksia kuin tehtaassa valmistettu kiipeilypuu ja pensaikon suojiin on parempi tehdä oma leikki kuin avaraan hiekkakenttään. Luonto on läsnä kaikkialla ja leikin voi rakentaa mihin vain, kunhan lapsella on kykyä havainnoida ja huomata luonnon läsnäolo arkipäiväisissä tilanteissa. Mielestämme luonto on Kohtaamistaitteessa ehtymätön inspiraation ja jopa materiaalien lähde.

Aikuisten tehtävänä on tarjota lapsille hyviä luontokokemuksia; tutkia ja ihmetellä omaa elinympäristöä turvallisesti yhdessä ja toimia kanssaseikkailijana. Viettäessään aikaa luonnossa lapsi oppii ymmärtämään tekojensa merkityksiä, hän oppii ymmärtämään luonnon merkityksen ja tärkeyden itselleen ja koko ihmiskunnalle. Luontosuhde on kuin sisäinen ääni, joka kertoo, mikä on parhaaksi ympäristölle ja itselle. (Metsähallitus 2019b.) Myös varhaiskasvatushenkilöstön tulee viedä lapsia luontoon ja vahvistaa lasten luontosuhdetta. Luonto opettaa meille itsessään jo paljon ja on siksi loistava tapa oppia ympäristöstämme.

Ympäristövastuullisuuteen vaikuttavat lapsena ja nuorena koetut luontokokemukset. Jos henkilökohtaista kosketusta luontoon ei ole, ihmisen taipumus tuntea myötätuntoa luontoa kohtaa on vähäisempi. Jos lapsilla ja nuorilla on etäinen luontosuhde, myös luonnonsuojelun merkitys voi hämärtyä. (Wahlström & Juusola 2017, 11.) Nykypäivänä medialaitteiden käyttö on yleistynyt niin paljon, että se vie voiton luonnossa liikkumiselta. Wahlström & Juusolan (2017, 13) mukaan lapset ja nuoret ovat vieraantuneet luonnosta ja tämä aiheuttaa hankaluuksia ympäristökasvatuksessa. Myös yhdysvaltalainen kirjailija Louv (2008) on huolissaan lasten luontosuhteen katkeamisesta ja sen vaikutuksesta lapsen kehitykseen, luovuuteen, itseluottamukseen ja kykyyn hallita kokonaisuuksia. Louv siteeraa kirjassaan *Last Child in the Woods* tutkijoita, joiden mukaan ihmisillä on biologinen tarve yhteyteen luonnollisen maailman kanssa. Louv käyttääkin kirjassaan termiä "nature deficit disorder" eli luonnonpuutostila.

Aihe on tärkeä ja ajankohtainen, lapset viettävät nykyään enemmän aikaa sisällä. Siksi halusimme opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa vahvistaa lasten luontosuhdetta. Koimme asian tärkeäksi, sillä tiedämme, että luontosuhteen perusta luodaan varhaislapsuudessa. Lisäksi Kohtaamistaitteen toteuttaminen luonnossa lisää lasten virittäytyneisyyttä luovuuteen auttaa heitä keskittymään paremmin.

5.2. Lapsen luontainen tapa oppia ympäristöstään

Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 67-68) kertovat kirjassaan, että ihminen tarvitsee ympäristökokemuksissa kaikkia aistejaan. Aistikokemuksilla onkin suora yhteys tunnemaailmaan ja siten myös ympäristöherkkyyteen, jotka muokkaavat pohjan luonto- ja ympäristösuhteelle. Heidän mukaansa ympäristöherkkyys perustuu kokemusten, elämysten ja havaintojen pohjalle rakentuvaan empaattiseen ja tunnepitoiseen ympäristösuhteeseen.

Luonnossa lapsi oppii ymmärtämään omia fyysisiä rajojaan sekä syy- ja seuraussuhteita; kalliolta hyppääminen alas voi sattua, ja kallio on liukas, kun se on märkä. Lapsella on myös oikeus epäonnistua ja erehtyä. Niiden kautta lapsi oppii selviämään vastoinkäymisistä ja sietämään pettymyksiä. Lapset ovat luonnostaan uteliaita, kokeilunhaluisia ihmettelijöitä ja tutkijoita. Lapsille tulee antaa aikaa luonnon ihmettelylle, kokemiselle ja oivalluksille. Kiire ei sovi luontoon. (Tuomaala ja Myyryläinen 2002, 20-21.) Kohtaamistaitteessa on aina tietty runko ja aikataulu. Sen vuoksi etenimme omaan tahtiimme rauhallisesti, varmistaen että lapsilla oli aikaa ihmettelylle, tutkimiselle ja kokeilemiselle. Autio (2010, 36) kertoo kirjassaan, kuinka esteettisyydessä keskeisiä tavoitteita ovat kauneuden kokeminen, ilmaisutaidon kehittäminen ja mielikuvituksen rikastuttaminen. Kasvatus perustuu lapsen havaintoihin, oivalluksiin, kokemuksiin ja elämyksiin.

Luonnossa lapsi saa kehittää esteettistä ajatteluaan. Esteettisyys on ihastelua, iloa ja ihmetelyä. Se on pieniä, arkisia asioita. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi ihmetellä, miksi leppäkertulla on pilkut, miksi linnut muuttavat talveksi etelään tai voidaan ihastella kauniita keltaisia voikukkia, jotka kukkivat kevät auringossa. (Merilä 2014, 10-11.)

Taidekasvatus luontoon vietyä havahduttaa ihmisen huomaamaan luonnon ympärillään. Luontokokemusten tarjoamisessa, luontosuhteen tutkimisessa ja herkkyyden herättelyssä ympäristökasvatustaide on usein mukana. (Cantell 2004, 122.) Tämän vuoksi Kohtaamistaide luonnossa tarjoaa esteettisiä kokemuksia, vahvistaa lasten luontosuhdetta ja ympäristöherkkyttä.

Jokaiselle lapselle tulisi tarjota tasavertaisesti ja monipuolisesti mahdollisuuksia ympäristösuhteen kehittämiseen. Luonto- ja ympäristösuhteet ovat hyvinvointimme perusta. Kasvattajien tehtävä on pitää huoli lasten luontosuhteen vahvistamisesta sekä siitä, että lapset oppivat kestävän elämäntavan perusteet ja pitämään huolta ympäristöstään. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 71.)

6. Ympäristökasvatus ja sen tavoitteet

Ympäristökasvatus on lähtöisin 1960-luvun loppupuolelta, jolloin huoli ympäristön tilasta alkoi yleistyä. Ympäristökasvatuksen tarkoituksena on elinikäinen oppimisprosessi, jossa yksilöt ja yhteisöt tulevat tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristöön liittyvistä kysymyksistä ja arvoista (Cantell 2004, 18-19.) Ihminen ymmärtää riippuvuutensa ympäristöstä, ja toimintatapojen tulisi olla kestävä kehityksen mukaista (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 20.)

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on auttaa ihmisiä löytämään tietoa ympäristöstä ja sen ongelmista. Tähän liittyy myös ymmärrys omasta roolista ympäristön hoitajana ja säilyttäjänä (Cantell 2004, 19,60.) On hyvä pohtia omia asenteita ja arvoja ympäristöasioissa. Ihmisiä tulisi motivoida ympäristön suojeluun ja parantamiseen. Aikuisina me voimme vaikuttaa opettamalla lapsille luonnon monimuotoisuudesta, luonnon kunnioittamisesta ja kestävästä elämäntavoista. Aikuisen roolimalli ja esimerkkinä toimiminen ovat tärkeitä ympäristökasvatuksessa.

Lapsen aktiivinen ja osallistuva toimijuus voidaan määritellä ympäristökasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan vastuukantamisen kulttuuriin. Hyväksyvä, kaikkia kunnioittava ilmapiiri, oikeudenmukaisuus ja yhteisöllisyys luovat pohjan ympäristövastuullisten kansalaisten kasvamiselle. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 32.) Kun teemme taidetta luonnossa, meidän on otettava huomioon sekä ympärillämme olevat ihmiset että ympäristömme. Se opettaa meille myötätuntoa muita ihmisiä ja luontoa kohtaan. Näin myös Kohtaamistaitteessa toteutuu Palmerin (1998, 267-279) puumalli-teoria, jossa oppiminen tapahtuu sekä ympäristössä että ympäristöstä ja opettaa meitä toimimaan ympäristön puolesta. Puumallin perustana ovat yksilön henkilökohtaiset ympäristökasvatukselliset kokemukset. Ympäristökasvatusta tulisi siinä toteuttaa mahdollisimman yksilöllisesti ottaen huomioon aiemmat kokemukset.

Oppiminen ympäristössä on olennaista aistien ja havaintoihin perustuvien kokemusten kanalta. Tähän liittyy vahvasti myös esteettisyys. Ympäristöstä oppimisella halutaan lisätä lasten tietoa ympäristöstä ja sen toimivuudesta. Huolenpito, kokemukset ja ympäristötietoisuuden lisääminen liittyvät ympäristöstä oppimiseen. Ympäristön puolesta toimiminen sisältää ympäristöön liittyvät arvot ja konkreettisen toiminnan. Se on eettistä kasvua, joka syntyy ympäristötietoisuuden lisääntymisen, huolenpidon ja toiminnan myötä. (Palmer 1998, 267-279.)

Tarvitsemme myös taitoa ratkaistaksemme ja tunnistaaksemme ympäristöongelmia. Jokaiselle tulisi antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa aktiivisesti ympäristöömme koskeviin ongelmiin. (Cantell 2004, 60.) Tämä ilmenee esimerkiksi lasten kanssa metsäretkillä. Retken aikana keskustellaan jokamiehenoikeuksista, kuten miksi puusta ei saa repiä oksia tai samalta, miksi roskaaminen on haitallista ympäristölle ja metsän eläimille.

Ympäristökasvatuksen eettisyyttä voidaan pohtia lasten kanssa miettimällä, miten jokainen voi omilla teoillaan vaikuttaa kestävään kehitykseen.

6.1. Ympäristökasvatuksen päämäärät

Cantellin (2011, 336) mukaan ympäristökasvatuksen päämäärät voidaan jakaa kolmeen osaan, jotka tukevat toisiaan. Ympäristökasvatuksen tiedon avulla ihmiset saavat uutta tietoa omasta ympäristöstään ja koko maapallosta. Näin he pystyvät tekemään perusteltuja valintoja, päätöksiä ja ratkaisuja ympäristöongelmista. Toisena ympäristökasvatuksen tehtävänä on myönteisten kokemusten tarjoaminen ympäristöstä. Usein ihmisellä saattaakin olla joku oma luontopaikka kuten kivi, kotipiha, kesämökki tai järven ranta. Kokemukset voivat olla myös kielteisiä, kuten median välittämä kuva hylkeestä muovirengas juuttuneena kaulaan tai havainnot sinilevän lisääntymisestä rannoilla. Lasten kanssa on hyvä miettiä myös ympäristöhaittoja ja ongelmia. Näiden keskustelujen tarkoitus ei ole aiheuttaa lapselle ahdistusta, joten aikuisen on oltava tarkkana millä tavoin hän keskustelelee asioista ja tuo niitä ilmi.

Kolmas päämäärä ympäristökasvatuksessa on kannustaa ihmisiä toimimaan ympäristön puolesta. Elämme ekoarjessa, joka tarkoittaa jokapäiväistä elämää ympäristövalintojen ja ekologisten vaihtoehtojen parissa. Arkipäivän valinnoilla ja teoilla jokainen voi vaikuttaa ympäristöönsä. (Cantell 2011, 337-338.) Lasten kanssa pohdimme ympäristöystävällisiä arkisia toimintojamme; mietimme miten, saamme ruokahävikin mahdollisimman pieneksi, kuinka voimme säästää energiaa sulkemalla hanan ja sammuttamalla valot ja käytämme vain tarvitsemamme määrään askartelumateriaaleja.

Cantell (2011, 338) pitää ympäristökasvatuksen perimmäisenä tavoitteena on se, että ympäristö edistää voimaantumista. Ihminen kokee kuuluvansa ympäristöönsä ja voi toimia ympäristönsä hyväksi. Voimaantuminen lisää osallisuutta, eli kykyä ja halua vaikuttaa yhteisiin asioihin. Ympäristöön liittyvien tietojen ja taitojen kartoittaminen sekä myönteisten asenteiden ja ympäristöarvojen kehittyminen edeltävät voimaantumista.

Cantell (2011, 338) kuvailee myönteisen luonto- ja ympäristösuhteen olevan lähtökohtana vastuulliselle, kestäväälle elämäntavalle, johon kuuluu vahvasti toisista ihmisistä ja ympäristöstä huolehtiminen. Hyvinvoinnin perustana voidaankin pitää hyvää luonto- ja ympäristösuhdetta. Lahden ympäristötekniikan osasto sekä Helsingin ja Tampereen yliopistojen tutkimukset osoittavat, että luonto vaikuttaa jopa vastustuskykyymme; kun altistumme maan omille mikrobeille, se vahvistaa immuunipuolustusjärjestelmäämme ja pysymme terveempinä (Ojanperä 2018; Terävä 2017.) Luontoon vietyä Kohtaamistaide voi vahvistaa myös lasten

luontaista immuunipuolustusjärjestelmää, jos hyödynnetään esimerkiksi luonnon materiaaleja.

6.2. Kestävä kehitys

Kestävä kehitys perustuu toisten ihmisten ja koko maapallon kunnioittamiseen ja auttamiseen. Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 21) kuvaavat kirjassaan kestävän kehityksen olevan globaalia ymmärrystä yhdestä asuinkelpoisesta maapallosta. Tavoitteena on siis säilyttää maapallo elinkelpoisena mahdollisimman pitkään ja tarjota tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet.

Omilla arjen valinnoilla, toiminnalla sekä suhtautumisella luontoon ja ympäristöön voidaan opettaa lapsia arvostamaan ja kunnioittamaan luontoa ja opettaa kestävä elämäntapaa. Lapsille opetetaan, säästäväisyyttä, korjaamista, kohtuullisuutta ja uusiokäyttöä. Nämä periaatteet ohjasivatkin Kohtaamistaidetyöskentelyämme luonnossa, ja meidän mielestämme oli tärkeää toteuttaa taidetyöskentelyä mahdollisimman säästäväisesti. Tämän vuoksi pyrimme vähentämään paperin ja maalin käyttöä, hyödyntämään päiväkodin vanhoja materiaaleja sekä lisäämään luonnon- ja kierrätysmateriaaleja. Tämänlainen taidetyöskentelymuoto on myös edullinen ja ekologinen. Kun me aikuiset näytämme lapsille, että taidetta voi tehdä eri tavoilla, herää myös heidän oma kiinnostuksensa siihen.

Kestävän kehityksen määritteistä puhuttaen mainitaan sen kolme eri ulottuvuutta, joita ovat ekologinen kestävä kehitys, taloudellisesti kestävä kehitys ja sosiaalis- kulttuurillinen kestävä kehitys. Ekologisen kestävän kehityksen tavoitteena on ilmastonmuutoksen hillitseminen ja hidastaminen, biodiversiteetin säilyttäminen ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Taloudellisesti kestävä kehitys on tasapainoista taloudenpitoa, jossa ei kuluteta rajojen yli. Sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestävässä kehityksessä pyrkimyksenä on hyvinvoinnin siirtyminen sukupolvelta toiselle. Kulttuurinen kestävä kehitys pyrkii vahvistamaan yksilöiden elinvoimaisuutta ja identiteettiä. Suomen luonto metsineen ja vesistöineen ovat kulttuurihistoriallisesti keskeinen osa identiteettiämme. (Ympäristöministeriö 2017.)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia kohti terveyttä ja hyvinvointia edistäviä elämäntapoja. Lapsille tulee tarjota mahdollisuuksia kehittää heidän taitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tulee auttaa lapsia tunnistamaan ja noudattamaan kestävän elämäntavan periaatteita huomioiden sosiaalisen, kulttuurisen, taloudellisen sekä ekologisen ulottuvuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21.)

6.3. Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa

Kestävä kehitys, ympäristö- ja luontokasvattaminen ovat hyvin tärkeitä asioita varhaislapsuudessa. Näiden asioiden pohjalta lapsi luo oman luontosuhteensa. Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014, 20) mukaan varhaislapsuudessa olisi tärkeää saada kokemuksia erilaisista ympäristöistä ja oppia taitoja ja tietoja ympäristön hoitamisesta ja suojelusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 46) kerrotaan, kuinka lapsille tulisi varhaiskasvatuksessa tarjota kokemuksia toimia, tutkia ja havainnoida ympäristöään. Lapsia tulisi kannustaa havainnoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan luonnossa, sillä myönteiset kokemukset vahvistavat lapsen ympäristösuhdetta. Haluamme Kohtaamistaitteessa tarjota lapsille onnistumisen kokemuksia eri ympäristöissä luonnossa. Ihmettelylle, näkemiselle ja kokeilemiselle on aikaa etenkin hetkien alussa ja virittäytymisen aikana.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 46) mukaan ympäristökasvatuksen tavoitteena on lasten luontosuhteen vahvistamisen lisäksi vastuullinen toimiminen ympäristössä, sekä lasten ohjaaminen kohti kestävästä elämäntapaa. Tämän vuoksi tahdoimme Kohtaamistaitteessa vahvistaa lasten luontosuhdetta sekä opettaa lapsille luonnon kunnioitusta ja ainutlaatuisuutta. Ohjaamme taidetyöskentelyä kestävästä kehityksen periaatteiden mukaisesti, olemalla säästeleväisiä sekä hyödyntämällä kierrätys- ja luonnonmateriaaleja.

Ympäristökasvatukseen kuuluu luonnon ilmiöiden havainnointi ja eri vuodenaikojen tutkiminen sekä ympäristöön liittyvien käsitteiden opettelu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 47.) Ne ovat usein osa arkipäiväisiä kysymyksiä, joita varhaiskasvatuksessa mietitään. Miksi lehdet tippuvat puista syksyllä? Miksi jää muuttuu vedeksi lämmitessään? Pohdimme Kohtaamistaitteessa eri sääilmiöitä ja niiden vaikutuksia työskentelyymme luonnossa. Millaista on työskennellä sateessa tai auringonpaisteessa ulkona? Miten tämä eroaa sisätiloissa työskentelystä?

Kun on tottunut liikkumaan luonnossa säästä riippumatta ja asianmukaisilla varusteilla, voi luonnosta nauttia ympäri vuoden oman mielensä mukaan. Koska lapset ovat tottuneet ulkoilemaan ympäri vuoden, emme usko sääolosuhteiden häiritsevän työskentelyämme. Usein metsä on lasten mielestä paras leikkipaikka, eikä turhaan sanota metsän olevan lasten huvipuisto. Lapselle tulee antaa mahdollisuus ihmetteluun, tutkimukseen ja kokemiseen, sillä se on lasten luontainen tapa oppia uutta ja syventää vanhaa tietoa ja taitoa. Lasta tulisi rohkaista ja kannustaa toimimaan ja liikkumaan luonnossa. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 7-8, 20.)

Lasten kanssa opetellaan roskaamatonta retkeilyä, ruokailu- ja askartelutilanteissa kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelua sekä ruokailuun liittyvää vastuullisuutta. Opetellaan säästämään energiaa sammuttamalla valot ja käyttämällä vähemmän käsipaperia. Jätteiden

vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 47.) Kohtaamistaitteessa keskustelimme lasten kanssa alkuvirittäytymisessä roskaamisesta, kierrätyksestä ja luonnon kunnioittamisesta.

Hyvien luontokokemusten myötä lapsi kokee luonnossa olemisen mielekkääksi ja näin ollen hänen suhteensa luontoon jatkuisi, syvenisi ja säilyisi myöhemminkin. Lapsia tulee opettaa kohtelevaan luontoa kestäväen kehityksen mukaisesti, niin että mahdollisimman moni saisi nauttia luonnosta meidän jälkeemmekin. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 7-8, 20.) Uskomme, että Kohtaamistaidetekemämme jäävät lapsille mieleen ja toivomme, että heille jää siitä hyviä muistoja ja kokemuksia, jotka vahvistavat heidän luontosuhdettaan.

Aivan kuten lasten vanhemmillakin, myös varhaiskasvatuksella on merkitystä lapsen luontosuhteen syntyyn ja ympäristökasvatukseen. Jos päiväkotit sijaitsee keskellä kaupunkia ja lähimetsään on 7 kilometriä, hyödyntävät he todennäköisemmin metsää harvemmin kuin päiväkotit, jolla metsä on takapihallaan. Katariinan Vilskeessä metsä on takapihalla ja sitä hyödynnetään päivittäin. Meille oli luontevaa lähteä kokeilemaan Kohtaamistaitteen toteuttamista luonnossa, lähimetsässä.

7. Toimintaympäristö ja toteutuspaikka

Toimintaympäristönämme oli yksityinen päiväkotit Katariinan Vilske, joka sijaitsee Turun Katariinanlaaksossa. Ispoisten kartano on rakennus, jonka historia ulottuu 1400-luvulle asti. Se on remontoitu päiväkodiksi vuonna 2015 ja vuokrattu päiväkotikäyttöön. Päiväkotit on aloittanut toimintansa tammikuussa vuonna 2016, ja siellä on tällä hetkellä 130 lasta. (Varhaiskasvatussuunnitelma Katariinan Vilske 2018.)

Kuvio 2 Vilskeen jokalapsenoikeudet (Katariina Vilske 2018.)

Katariinan Vilskeen varhaiskasvatussuunnitelman (2018) mukaan lapsilla on oikeus ihmetellä, tutkia ja kokeilla. Ihmettely ja kokeilu johtavat oppimiseen, kun toiminta rakennetaan lasten mielenkiinnonkohteiden mukaan. Päiväkodin perustajien vahva liikuntatausta, henkilökunnan kouluttaminen liikunnan saralla ja liikunnallisen elämäntavan puolesta toimiminen takaavat lapsille oikeuden hyppiä, pomppia ja juosta eli perusmotoristen taitojen kehittymisen laadukkaasti ja monipuolisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelma Katariinan Vilske 2018.)

Päiväkoti sijaitsee Katariinan laakson luonnonsuojelualueen vieressä, takapihalla on metsä ja edessä on meri. Lapset ja aikuiset pääsevät joka viikko luontoon ja metsään. Siellä aistit pääsevät valloilleen; kuunnellen tuulen tarinoita metsässä, haistellen kevään tuoksuja ja ihmetellen katsellaan kimmeltävää merta. Lapset oppivat kunnioittamaan luontoa ja sen ihmeitä, kun heidän oikeutensa kasvaa lähellä luontoa toteutuu. (Varhaiskasvatussuunnitelma Katariinan Vilske 2018.) Tämän vuoksi pidämme tärkeänä, että Kohtaamistaide järjestetään ulkona, sillä luonnossa oleminen on meidän jokaisen oikeus ja luonnon aistikkuus tekee toiminnasta todellakin moniaistista. Kohtaamistaide ulkona antaa uuden ulottuvuuden tehdä taidetta luonnossa.

Katariinan Vilskeen varhaiskasvatussuunnitelman (2018) mukaan lapsella on oikeus olla ihana oma itsensä. Katariinan Vilskeessä jokainen lapsi on arvokas ja tärkeä, ja jokaisessa meissä

nähdään hyvää ja ainutlaatuisuutta. Tarkoituksena on löytää jokaisen lapsen vahvuudet ja parhaat puolet. Katariinan Vilskeessä lapsella on oikeus kuvitella, luoda ja leikkiä. Mielikuvitus mahdollistaa seikkailemisen. Lapset oppivat rikastuttamaan elämäänsä mielikuvituksen avulla. Mielikuvituksen ja leikin avulla lapset oppivat käsittelemään tunteitaan ja kehittävät vuorovaikutustaitojaan. Tavoitteena eheä, aktiivinen lapsi, joka saa elämyksien kautta eväät elämään. (Varhaiskasvatussuunnitelma Katariinan Vilske 2018.) Ruokonen, Rusanen & Välimäki (2009, 12) muistuttavat kirjassaan oppimisympäristön tärkeydestä ja merkityksestä virittää luovuuteen. Virikkeellinen ympäristö kannustaa lapsia kokeilemaan ja luomaan uutta.

Toteutuspaikkana toimi kartanon pihan yläpuolella sijaitsevat kalliot ja metsä. Yhden Kohtaamistaidekerran pidimme rannassa. Kohtaamistaiteen toteutuspaikka valmisteltiin lasten lepo hetken aikaan sekä edellisinä päivinä keräsimme tarvittavat materiaalit valmiiksi. Veimme metsään kalliolle pöydän taidetyöskentelyä varten. Suunnittelimme siirtyvämmekä katoksen alle kovan sateen sattuessa.

8. Kohtaamistaiteen järjestäminen luontoympäristössä

Päiväkodissa on luettu Kurenniemen (2011) Oli ennen Onnimanni -satua, joka etenee vuodenaikojen mukaisesti. Sadussa Onnimanni, vihreänuttuinen pieni mies, seikkailee metsässä ja asuu metsän suloisimmassa paikassa. Onnimanni on hyvin kiltti, ja hänen kerrotaan parantavan kaikki metsän eläimet, minkä vuoksi hänellä on paljon ystäviä, esimerkiksi Sam-Sammakko ja Sisi-Sisilisko. Kirjassa seikkailee myös ilkeä varis, Rikkosiipi, joka keksii ilkeitä kujeita eikä iloitse toisten puolesta. Päiväkodin toiminta on kytkeytynyt sadun ympärille, ja siksi oli luontevaa, että mekin hyödynsimme Onnimannia Kohtaamistaiteessa. Halusimme tehdä Kohtaamistaidekerroista loogisen jatkumon ja luoda niihin leikinomaista tuntua. Siksi Onnimanni kulki punaisena lankana kaikkien toimintakertojen aikana. Onnimanni toimitti sadunomaisesti kirjeitä lapsille, mistä lapset saivat lisää innostusta ja kiinnostusta Kohtaamistaidekerroille.

Kohtaamistaidetta luonnossa ei ole juurikaan tutkittu, joten halusimme kokeilla Kohtaamistaiteen soveltamista tässä ympäristössä. Halusimme työskentelyn olevan taloudellista ja kestävä elämäntavan periaatteiden mukaista. Luonnonmukaisia materiaaleja hyödyntämällä ope timme samalla lapsille säästäväisyyttä, kohtuullisuutta ja tavaroiden uusiokäyttöä.

Varhaiskasvattajina meidän tulee varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 31) mukaisesti opettaa lapsille ympäristökasvatusta ja huomioida toiminnassa ekologisen ja kestävä elämäntavan välttämättömyys. Omalla suhtautumisellamme luontoon ja ympäristöön voimme opettaa lapsia arvostamaan ja kunnioittamaan luontoa. Tämän vuoksi koimme tärkeäksi

toteuttaa Kohtaamistaidetta luonnossa. Halusimme myös hyödyntää päiväkodin eri ympäristöjä, joten toteutimme Kohtaamistaidetta metsässä, rannalla ja päiväkodin pihalla.

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä ja siksi halusimme käyttää virittäytymisessä, taidetyöskentelyssä ja arvostuksessa mahdollisimman luovia ja toiminnallisia menetelmiä. Virittäytyminen oli moniaistillista ja liikunnallista. Taidetyöskentelyssä käytimme apuna eri taidemenetelmiä ja materiaaleja. Teimme savitöitä, luontotaidetta, kolmiulotteisia töitä, ryhmätöitä, paritöitä ja yksilötöitä. Arvostuksessa hyödynsimme arvostuskehysiä, soittimia ja eläinjoogakortteja. Halusimme tarjota lapsille onnistumisen kokemuksia, tukea heidän vuorovaikutussuhteitaan ja vahvistaa heidän myönteistä minäkuvaansa. Meille oli tärkeää, että lapset viihtyisivät ja saisivat uudenlaisia kokemuksia taidetyöskentelystä luonnossa.

8.1. Onnimannin kirje ja yhteinen taideteos

Ensimmäisellä kerralla tavoitteenamme oli luoda hyvä yhteishenki, jonka avulla tuimme ryhmän muodostumista ja yhteisöllisyyttä. Onnistumisen kokemusten syntyminen oli tärkeää, jotta Kohtaamistaide olisi lapsille mielekästä myös jatkossa. Ohjaajina kiinnitimme huomiota myös omaan toimintaamme, innokkuutemme, ammatillisuuteen ja selkeään ohjaustyyliin. Halusimme luoda toiminnallamme avoimen, kannustavan ja välittävän ilmapiirin, missä kaikkien olisi turvallista ja hyvä olla.

Ensimmäinen taidekerta sai mielenkiintoisen alun, sillä Turkuun iski takatalvi ja koko päivän satoi räntää. Päätimme kuitenkin pysyä suunnitelmassamme säästä huolimatta. Sää vaikutti aikataulumme, sillä päiväunilta herättyään seitsemän lasta piti pukea kuravaatteisiin. Tämän vuoksi pääsimme aloittamaan puoli tuntia aikataulusta jäljessä.

Virittäytyminen: Toinen meistä olikin lapsille jo ennestään tuttu päiväkodin työntekijä, mutta uusi henkilö esiteltiin lapsille. Myös lapset olivat keskenään tuttuja samasta päiväkotiryhmästä. Lapset olivat innoissaan odottaneet ensimmäistä Kohtaamistaidekertaa, joten sade ei heitä haitannut. Kerroimme lapsille, että metsään oli piilotettu salaisia kortteja, ja jokaisen heidän tulisi etsiä itselleen yksi. Halusimme valita virittäytymiseen liikuntaa, jotta lapset pääsisivät purkamaan energiaansa ja jaksaisivat keskittyä taidetyöskentelyyn paremmin. Kortteja etsiessä lapset pääsivät juoksemaan ympäri metsää.

Lasten löydettyä kortit heidän tuli pantomiimilla esittää muille, mikä metsän eläin heidän kortissaan oli. Lapset olivat innostuneita tehtävästä, mutta heitä jännitti esittää eläimiä. Osa lapsista seiso i kokonaan paikallaan oman vuoronsa aikana, ja meidän piti kannustaa heitä

osallistumaan mukaan. Kun jokainen sai tarpeeksi rohkeutta, esittivät he eläimiä ja antoivat muille vihjeitä. Jos lapset eivät tuntisi toisiaan entuudestaan, pantomiimi ei välttämättä olisi sopiva virittäytyminen ensimmäiseksi kerraksi.

Seuraavaksi kerroimme lapsille, että näimme jonkun omituisen hahmon istuvan puussa. Lapset lähtivät katsomaan, kuka puussa oikein oli. Heidän yllätyksekseen puun oksalla istui päiväkodin Onnimanni-nukke kirje kädessään.

Kuvio 3 Onnimanni puussa

Kirjeessä (liite 5) Onnimanni kertoi lapsille, miten hän rakastaa luontoa ja taidetta ja siksi toivoisikin, että me voisimme järjestää hänelle taidenäyttelyn luonnossa tekemästämme taideteesta. Kaikki seitsemän lasta olivat innoissaan ajatuksesta ja halusivat päästä aloittamaan.

Taidetyöskentely: Halusimme tukea lasten ryhmäytymistä ja sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, jonka vuoksi päätimme tehdä yhteisen taideteoksen. Teimme kaksi yhteistä taideteosta isoille papereille. Työskentelyä hahtasi sade, joka kasteli paperia jo ennen kuin pääsimme

aloittamaan maalausta. Sade sekoittui myös purkeissa olleeseen maaliin. Tämä johti siihen, että paperi meni rikki joistakin kohdissa valmiissa töissä.

Annoimme lapsille metsästä löytämiämme käpyjä, kaarnaa, keppejä ja sammalta, joita he saivat käyttää pensselien sijasta. Lapset hämmästelivät tätä, mutta ryhtyivät maalaamaan innolla. Kaikki keskittyivät maalaamiseen hienosti koko työskentelyn ajan. Välillä kehotimme heitä vaihtamaan ”pensseliä” tai väriä. Väriä vaihtaessa lasten käyttämät maalit sekoittuivat toisiinsa luoden uusia värejä. Tämä saattoikin olla koko taidetyöskentelyn kiinnostavin osuus. Lapset ymmärsivät ohjeita ja keskustelivat toistensa ja ohjaajien kanssa avointa keskustelua kaikesta mahdollisesta. Ohjaajat kannustivat ja kehuivat lapsia.

Kuvio 4 Yhteistä taideteosta tekemässä

Arvostus: Valmiit työt siirrettiin kalliolle arvostusta varten. Keräännymme niiden ympärille katselemaan niitä. Arvostusta häiritsi kova tuuli, joka yritti lennättää papereita pois. Tämä nauratti lapsia ja sai heidän keskittymisensä herpaantumaan. Lapset kokivat arvostuksen selvästi vieraana, ja heidän oli vaikea keksiä sanottavaa muiden töistä. Monet kopioivat toistensa vastauksia, joten ihan omia ajatuksia emme päässeet paljoa kuulemaan. Lapsilta kysyttäessä kertoivat he ytimekkäästi, mikä toiminnassa oli kivointa ja mikä taidetyöskentelyssä oli parasta. Lapset kertoivat, että yhteisen maalauksen tekeminen oli heille uutta. Heillä ei ollut aikaisempaa kokemusta luonnon materiaalien käyttämisestä pensseleinä tai ylipäätään

luonnossa tehtävästä taidetyöskentelystä. He kertoivat pitäneensä ulkona olemisesta sateesta huolimatta.

Pohdinta: Lapset ovat tottuneita ulkoilemaan säällä kuin säällä, joten ulkona työskentely ei haitannut heitä. Sade ja tuuli hankaloittivat työskentelyä, mutta eivät kuitenkaan tehneet siitä mahdotonta. Seuraavaksi kerraksi meidän tulisi varautua tuulen aiheuttamiin ongelmiin ja mahdollistaa kaikille hyvä työskentelypaikka.

Yksi lapsista ei halunnut sanoa arvostuskierroksen aikana mitään. Panimme tämän ensin ujuden piikkiin, kunnes tajusimme myöhemmin, että hän oli luultavasti pahoittanut mielensä taidetyöskentelyn aikana. Kaikki lapset olivat kerääntyneet ison pöydän ääreen maalatessaan, ja kyseisen lapsen oli vaikea ylettyä paperiin. Uskomme, että tämä aiheutti hänen mielipahansa. Seuraavilla kerroilla meidän täytyy kiinnittää huomiota tällaisiin asioihin tarkemmin, jotta jokainen tuntisi olonsa arvostetuksi ja tärkeäksi.

Meidän tarkoituksenamme oli käydä ryhmän yhteiset säännöt läpi ensimmäisellä kerralla ja kirjoittaa ne valmiiseen työhön. Myöhäinen aloitus ja valmiiden töiden kastuminen kuitenkin estivät tämän, joten päätimme käydä säännöt läpi myöhemmin.

8.2. Juurespainanta luonnon väreillä

Toisella kerralla meillä oli vain viisi lasta kahdeksasta paikalla. Ilma oli lämmin ja aurinkoinen, ja näimmekin Onnimannin ystävän Sisi-Sisiliskon paistattelemassa päivää kalliolla. *Virittäytyminen:* Moniaistisessa virittäytymisessä kuuntelimme linnun lauluja, katselimme, haistelimme ja maistelimme värejä, joita aioimme taidetyöskentelyosuudessa käyttää. Meillä oli muun muassa puolukoita, mustaherukoita, kurkumaa, paprikajauhetta ja vihreää teetä sekä sinistä elintarvikeväriä sekoitettuna jauhoon. Lapsia jännitti maalien haistaminen ja maistaminen, mutta kun yksi lapsi uskalsi kokeilla, muut seurasivat perässä. Myös ohjaajien kannustus ja esimerkki innosti lapsia kokeilemaan uusia makuja. Vain yksi lapsi ei halunnut osallistua tähän ollenkaan. Olisimme halunneet käydä keskustelua enemmän väreistä sekä tutkia niitä, mutta lapsia tuntui kiinnostavan vain se, mitä väreillä tulisiin tekemään. He arvasivat, että värejä tulisiin käyttämään taidetyöskentelyosuudessa.

Kuvio 5 Maalit voi korvata luonnon väreillä

Taidetyöskentely: Meillä oli painantaa porkkanan, punajuuren ja leivän avulla. Väreinä hyödynsimme puolukoita, mustaherukoita, kurkumaa, vihreää teetä, paprikajauhetta ja sinistä elintarvikeväriä. Halusimme hyödyntää jotain muuta kuin valmista maalia ja siksi lähdimme pohtimaan, miten voisimme käyttää luonnon omia värejä. Lapset olivat kiinnostuneita ja jakoivat keskittyä hyvin työskentelyyn. He käyttivät monipuolisesti maalaamisvälineitä ja värejä. Osa kokeili painantaa ensin kokeilupaperille, mutta toiset tekivät taidetta heti vesiväri-paperille. Ohjeistus oli selkeää ja lapset ymmärsivät, mitä piti tehdä. Yksi lapsista tarvitsi henkilökohtaista ohjausta voidakseen aloittaa työskentelyn ja edetäkseen seuraavaan työskentelyvaiheeseen.

Kun painantaosuus oli valmis, ohjaaja pyysi lapsia leikkaamaan yhden kuvion irti omasta työstään. Tämän jälkeen leikattu pala annettiin vieressä olevalle kaverille "lahjaksi". Jokainen sai liimata lahjan omaan työhönsä. Osa tarvitsi apua saksien ja liiman käytössä, ja ohjaajat auttoivat lapsia. Kun lahja oli liimattu, jatkettiin oman työn koristelemista vielä mustalla maalilla ja hammastikulla. Huomasimme pian, että lapsilla oli vaikeuksia käyttää hammastikkuja niiden pienen koon takia. Päätimme improvisoida, joten etsimme heille maasta tikkuja, joita käyttää. Tämän jälkeen työn viimeistely sujui helpommin.

Arvostus: Keräännymme yhteen arvostamaan toisten töitä. Jokainen sai arvostaa toisen työtä ja kertoa mikä kohta siinä oli kivoin. Käytimme apuna kehystä, jolla rajasimme työstä mielenkiintoisimman kohdan. Lapsi sai rajauksen jälkeen kertoa, miksi valitsi juuri kyseisen kohdan. Huomasimme, että lapset helposti matkivat toistensa sanomisia, joten arvostuskierroksen kommentit jäivät varsin yksipuolisiksi. Jokainen sai myös omalla vuorollaan kertoa, miltä oma työ maistuisi. Monet sanoivat valmiiden teosten maistuvan jauhoilta, varmastikin siksi, että olimme käyttäneet jauhoja värien sekoittamiseen. Tämä oli jäänyt lapsille mieleen virittäytymisessä värejä maistaessa.

Kuvio 6 “Kato, miten hieno!”

Pohdinta: Loppua kohden huomaisimme, että lapset eivät enää olisi jaksaneet keskittyä. Kun lapset alkoivat väsyä arvostuskierroksella, he rupesivat kiinnittämään huomiota ympäristöönsä ja alkoivat repiä sammalta ja siirrellä kiviä. Tämä tulee olemaan haasteena luonnossa työskentelyssä, koska metsä on täynnä kaikkea kiinnostavaa. Ajattelimmekin jakaa jatkossa arvostuksen kahteen pienryhmään, jotta kierros ei kestäisi niin kauan. Keskustelimme lasten kanssa miksi sammalta ei saa repiä ja kävimme läpi jokamiehenoikeuksia eli mitä saamme luonnossa tehdä ja mitä emme.

Kiinnitimme huomiota siihen, miten tuuli vaikutti työskentelyymme ulkona. Taidetyöskentelyssä teokset olivat teipillä kiinnitetty pöytään, joten tuuli ei päässyt lennättämään papereja pois. Arvostuskierroksella meidän piti etsiä kiviä painoksi töille, jotta ne pysyisivät paikallaan.

Kaikilla oli mukavaa, ja lapset nauttivat työskentelystä luonnossa. Kun yhden tytön äiti tuli hakemaan häntä, lapsi kertoi hänelle: “Äiti, me syötiin maalia!”. Oliko tämä osuus kenties lapsille kaikista mieleenpainuvien? Eräs ryhmän lapsista oli poissa ensimmäiset kaksi kertaa. Mielessämme heräsi huoli, miten hän pääsisi ryhmään mukaan poissaolojen jälkeen. Kyseisellä lapsella oli kuitenkin monta kaveria ryhmässä, joten uskoimme tämän auttavan häntä pääsemään mukaan toimintaan.

8.3. Kukkaruukkujen muotoilu savesta

Koska tällä kertaa kaikki ryhmäläiset olivat paikalla, päätimme käydä läpi Kohtaamistaideryhmän säännöt. Lapset kertoivat aktiivisesti, millaisia sääntöjä metsässä ollessa tulee noudattaa. Myös aikaisemmin passiiviset lapset olivat mukana keskustelussa. Kiinnitimme huomiota siihen, kuinka moni lapsista luetteli kielto-tyyppisiä sääntöjä. Jouduimme ehdottamaan heille, että he keksisivät myös, mitä ryhmässä saa tehdä. Kirjoitimme lasten keksimät säännöt ensimmäisellä kerralla tehdyille yhteiselle taideteokselle, johon jokainen sai lisätä oman allekirjoituksensa. Monet lapset tiesivät jo valmiiksi, ettei puusta saa repiä oksia tai lehtiä, eikä mitään voi rikkoa.

Kuvio 7 Meidän yhteiset sääntömme

Virittäytyminen: Aloitimme kuuntelemalla metsän ääniä. Lapset kuulivat muun muassa linnunlaulua, vauvan itkua ja Batman-lentokoneen ääniä. Seuraavaksi menimme tarkastelemaan pieniä kippoja, jotka olimme täyttäneet pikkukivillä, hiekalla, kuusen neulasilla, sammaleella ynnä muulla sellaisella. Lasten oli laitettava pipo silmille, jotta he voisivat tunnustella sokkona, mitä missäkin kipossa oli sisällä. Kaikki lapset halusivat osallistua virittäytymiseen, ja heistä oli hauskaa arvella, mitä he tunnustelivat. Joidenkin kohdalla tämä innostus ja uteliaisuus sai aikaan pipon alta kurkkimisen, jotta he varmasti tietäisivät, mitä he olivat tunnustelemassa.

Taidetyöskentely: Tunnustelu virittäytymisessä toimi tukena taidetyöskentelylle, sillä valitsimme tälle kerralle kukkaruukun muotoilemisen savesta. Saven kanssa työskentely herättelee eri aisteja, sillä sitä tulee tunnusteltua sitä puristaessa ja pyöritellessä. Emme halunneet joka kerta työskennellä paperin kanssa, joten mielestämme tällainen kolmiulotteinen työ oli hyvää vaihtelua.

Toteutimme työskentelyn siten, että ohjaaja näytti lapsille samalla, miten savea kannattaa muotoilla, jotta saataisiin kukkaruukun muotoinen lopputulos. Vaikka savi oli materiaalina vieras joillekin lapsille, jokainen pystyi seuraamaan ohjeita ja muovaamaan savea. Lapset pitivät työskentelystä ja keskittyivät todella hyvin.

Vaikka lapset nauttivat saven käytöstä, me ohjaajat koimme sen haastavana. Olimme valinneet materiaaliksemme itsekovettuvaa savea, sillä meillä ei ollut mahdollisuutta polttaa savea uunissa. Lapset tekivät ruukuistaan varsin pieniä ja ohuita, joten ohjeistimme heitä tekemään ruukuistaan hieman isommat. Valitsimme savi kuivui lämpimänä kevätpäivänä aurin-
gonpaisteessa nopeasti, ja uusien palasten lisääminen työhön oli tämän takia haastavaa.

Arvostus: Arvostuskierroksella jaoimme lapset kahteen ryhmään. Käytimme apuna lasten joogaeläinkortteja, joista jokainen lapsi sai vuorollaan nostaa sen kortin, joka kuvasti tämänkertaisen työskentelyn herättämiä tunteita. Lapset saivat tehdä kortissa näytetyn joogaliikkeen vuorotellen. Lapset olivat hiljaisia, mutta vastailivat kun ohjaaja kyseli heiltä kysymyksiä. Moni lapsi mukaili ohjaajan arvostavia huomioita töistä. Muutama lapsi käytti luovuuttaan arvostuksessa. Yksi heistä näkikin ruukussa raketin lähtöalustan ja osa kertoi muiden töiden olevan ”kuuhun asti hienoja” ja ”aidon näköisiä”. Lapset olivat kaikki tyytyväisiä omaan työhönsä. He tykkäsivät kerrasta ja kaikki oli heidän mukaansa kivaa.

Kuvio 8 Arvostus eläinjoogakorttien avulla

Pohdinta: Me ohjaajat jouduimme auttamaan lapsia uusien palojen lisäämisessä, jotta ruukuista saisi hieman isommat. Ruukkujen ohuiden seinämien ja niissä olevien reikien takia pelkäsimme, että ne menisivät rikki. Lapset itse eivät osanneet kiinnittää huomiota ruukuissa oleviin reikiin tai halkeamiin, joten me ohjaajat korjailimme joitakin valmiita töitä. Pohdimme, onko oikein, että me korjaamme töitä, jos lapset olivat kuitenkin itse niihin täysin tyytyväisiä. Päädyimme siihen, että työt saavat olla juuri tekijöiden itsensä näköisiä, vaikka ne eivät lopulta kestäisi maalaamista tai multaa. Kohtaamistaiteen eettisissä periaatteissa (2019) mainitaan, että osallistujien omat esteettiset valinnat ovat tärkeitä ja jokaisen tulee päästä haluamaansa lopputulokseen. Vaikka me olisimme aikuisina halunneet korjailta lasten tekemiä savitöihin, on Kohtaamistaiteen ohjaajan muistettava, että asiakkaan työ on hänen omansa.

Ohjaajien tunnetila oli rauhallinen, mutta kun savi alkoi halkeilla ja rakoilla olo muuttui jokseenkin epätoivoiseksi. Kehuimme lapsia, emmekä paljastaneet todellisia tuntemuksiamme. Olimme kuvitelleet itsekovettuvan saven käyttäytyvän samalla tavalla tavallisen saven kanssa. Tämä uusi materiaali sekä lämpimässä auringonpaisteessa työskentely saattoivat vaikuttaa siihen, ettei lopputuloksesta tullut odottamaamme. Meidän olisi pitänyt testata juuri tämän saven käyttämistä auringossa etukäteen. Yllätyimme myös siitä, kuinka paljon savea olisi oikeasti tarvinnut, jos olisimme halunneet tehdä isomman kukkaruukun.

8.4. Askartelu kierrätysmateriaalista

Lapset miettivät edellisellä kerralla keskenään, oliko Onnimanni taas tullut heitä katselemaan. He yrittivät katsella ympäriinsä, mutta Onnimannia ei näkynyt silloin. Onneksi olimme tälle kerralle suunnitelleet uuden kirjeen (liite 6) lapsille. Tällä kertaa kirje ei kuitenkaan ollut Onnimannilta, vaan hänen ystävältään Valpuri-Kevätkeijulta, joka istui kalliolla kirje kädessään odottamassa ryhmämme saapumista. Eräs ryhmän lapsista osasi jo lukea, joten hän sai kunnian lukea kirjeen meille muille. Kirjeessä kerrottiin, että joku oli käynyt roskaamassa metsää, ja meidän pitäisi siivota metsä ennen kuin Onnimanni saisi tietää asiasta, sillä Onnimanni tulisi asiasta hyvin surulliseksi. Voisimme kenties käyttää roskia taidetyöskentelyssä apuna.

Lapset arvelivat, että roskat metsään oli vienyt Rikkosiipi, joka on Onnimannillekin tuttu. Rikkosiipi on tunnettu pahanilmanlintuna Onnimanni -sadussa, ja hänellä on usein ilkeydet mielessään. Lapset lähtivät joukolla keräämään metsästä roskia ja toivat ne yhteisiin laatikoihin. He olivat innostuneita roskien keräämisestä eivätkä he olisi malttaneet lopettaa etsintöjä ja tulla yhdessä istumaan ja katsomaan, mitä oli kerätty. Lapset saivat löytämään myös sellaisia roskia, joita emme olleet vieneet metsään.

Luontosuhteen vahvistamiseksi ja ympäristökasvatusta hyödyntäen halusimme Kohtaamistaidokerralla hyödyntää kierrätysmateriaaleja sekä päiväkodin varastosta löytyviä askartelutarvikkeita. Halusimme kestävän kehityksen mukaisesti näyttää lapsille, että vanhastakin voidaan luoda uutta ja inspiroida heitä.

Virittäytyminen: Mietitimme lasten kanssa ensin, miksi luontoa ei saa roskata, miksi on tärkeää pitää huolta luonnosta ja miten roskia lajitellaan. Lapset osasivat kertoa, että metalli, pahvi, paperi ja sekajäte lajitellaan erikseen. Lajittelimme siis keräämämme roskat lasten ohjeiden mukaan. Sen jälkeen vielä tunnustelimme materiaaleja, esimerkiksi olivatko ne painavia vai kevyitä, kovia vai pehmeitä. Meillä oli myös kiiltävää sinistä paperia, joka liehui tuulessa ja kiilsi ihanasti auringossa.

Kuvio 9 Lapset keräävät roskaa pois luonnosta

Taidetyöskentely: Emme antaneet erikseen ohjeita siitä, mitä pitäisi tehdä. Tarkoituksena oli antaa lapsille vapaat kädet tarjoamiemme materiaalien kanssa. Ehdotimme välillä eri materiaaleja, sillä ne olivat eri puolilla pöytää ja kaikki lapset eivät välttämättä nähneet niitä. Osa materiaalista oli vaikea kiinnittää, kuten simpukat ja helmet, joten kun olimme valmiita, ohjaaja kävi vielä kuumaliimaamassa nämä kohdat paikalleen, jotta ne eivät irtoaisi valmiista töistä.

Lapset tarvitsivat apua tarrojen irrottamisessa arkista ja paperin leikkaamisessa, mutta muuten toiminta oli täysin itsenäistä. Yksi tyttö keksi pingottaa pompulat kanamunakennoon kiinni, ja eräs pojista teki poliisiaseman, josta roikkuva korvakoru oli ansa rosvoille.

Kuvio 10 Kierrätysmateriaaleista askartelua

Arvostus: Paikalla oli kaikki kahdeksan lasta, joten jakauduimme taas kahteen ryhmään arvostusta varten. Tällä kertaa lapset tiesivät jo mitä piti tehdä, joten he arvostivat töitä ilman aikuisen kysymyksiä. Keskustelua kuitenkin piti ohjailla niin, ettei se lähtenyt pois raiteiltaan. Lapset kertoivat taas kauniita asioita toisten taideteoksista, mikä ilahdutti taideteosten tekijöitä. Kun arvostimme erään tytön teosta, hän esitti itse tarkentavia kysymyksiä, esimerkiksi: “Mikä muu kohta oli hieno?” ja “Entäs toi sitten?”.

Pohdinta: Tiesimme taidetyöskentelyä suunnitellessa tarvitsevamme kuumaliimaa. Tämä oli ongelma, sillä halusimme kuitenkin työskennellä ulkona. Mietimme, pitäisikö meidän siirtyä metsästä pois ja lähemmäksi päiväkodin ulko-ovia, jotta saisimme kuumaliimapysyys kiinni pistorasiaan. Tämä kuitenkin poistaisi luontoelementin toiminnaltamme, vaikka olisimmekin olleet ovien ulkopuolella.

Päädymme lopulta siihen, että voisimme viimeistellä työt sisällä samalla kun lapset olivat ulkona syömässä välipalaa Kohtaamistaidekerran jälkeen. Onneksi liima pitikin sen verran hyvin, että kuumaliima ei tarvittu paljoa. Pistorasioiden ja juoksevan veden puute voi olla rajoitteena luonnossa pidettävässä Kohtaamistaitteessa, joten taidetyöskentely on suunniteltava niin, että nämä eivät haittaa työskentelyä.

Lapset keksivät tosi luovasti käyttää materiaaleja ja jokaisesta taideteoksesta tuli omanlaisensa. Lapset olivat tyytyväisiä töihinsä ja uskomme, että onnistuimme tarjoamaan heille onnistumisen kokemuksia kierrätysmateriaalien käytössä.

8.5. Luontotaide rannalla

Halusimme kokeilla, millaista Kohtaamistaitteen toteuttaminen olisi ilman valmiita taidetarvikkeita, kokonaan luonnosta löytyviä materiaaleja käyttäen. Päiväkodin lähiympäristö oli todella monipuolinen, joten ajattelimme, että voisimme käyttää hyväksemme läheistä rantaa. Päädyimmeekin tekemään ekologista taidetta rannalla.

Rannan valitseminen toimintapaikaksi osoittautui hyväksi ideaksi. Lapset olivat tohkeissaan kuullessaan, että teemme taidetta rannalla metsän sijaan. He juoksivat koko matkan rannalle ja nauttivat toiminnasta jo ennen kuin se oli virallisesti ennättänyt alkaa. Sääkin oli täydellinen, aurinko paistoi ja meri kimmelsi. Pääsimme myös tarkkailemaan kauempana uivaa joutsenta sekä rannalla juoksevaa koiraa.

Virittäytyminen: Kävimme läpi Walshin (2008) kirjan 10 askelta maapallomme auttamiseksi. Sitä oli luettu lapsille ennen päiväunia, ja nyt Kohtaamistaideryhmän kanssa luimme kirjan loppuun. Kirjassa käsiteltiin maapallon auttamista kymmenellä eri keinolla lapsen näkökulmasta.

Nämä keinot olivat entuudestaan tuttuja lapsille, joten pystyimme käymään kirjasta keskustelua. Kirjassa satuttiin mainitsemaan kierrätys ja kotoa löytyvistä pahvilaatikoista askartelu. Tämä sai lapset muistamaan edellisen Kohtaamistaideterran, jolloin keräsimme metsästä roskia ja käytimme niitä taidetyöskentelyssä.

Taidetyöskentely: Kirjan luettuamme kerroimme lapsille, että meillä ei tällä kertaa ollut mukana mitään taidetarvikkeita. He olivat aluksi hieman hämillään, kunnes eräs lapsista keksi, että he voisivat käyttää rannalta löytyviä kasveja ja kiviä taiteessaan. Olimme suunnitelleet tämän kerran parityöskentelyksi, mutta koska yksi lapsi puuttui, jaoimme heidät kahden ja kolmen hengen ryhmiin. Nämä ryhmät saivat yhdessä tehdä rannasta löytyvistä materiaaleista taidetta.

Lapset ymmärsivät heti, mitä heidän tulee tehdä. He lähtivät etsimään lähiympäristöstä rakennusmateriaaleja ja kyselivät toisilta lapsilta, mistä nämä olivat löytäneet voikukkia tai pajunkissoja. Uskomme, että tämälantapainen työskentely oli lapsille helppoa siksi, koska he rakentelevat niin paljon leikkiessään. Lapset käyttävät pihaleikeissä ympäristöään hyödyksi, siksi myös taiteen tekeminen samalla tavalla onnistuu.

Kuvio 11 Materiaalien keräämistä rannalla

Suunnitellessamme toimintaa rannalle olimme huolissamme siitä, olisiko lapsille tarpeeksi materiaaleja, sillä kevät oli vasta aluillaan. Lapset onneksi löysivät kukkia, oksia, kiviä ja paljon muuta, joten huolemme oli turhaa. Työskentely oli kaikin puolin onnistunutta, tosin joskus lapset lähtivät tutkimaan, mitä muut ryhmät olivat saaneet aikaiseksi. Toisten löytämät hienot materiaalit saivat aikaan pieniä kinasteluja, sillä jokainen olisi halunnut käyttöönsä kukkia. Näissä tilanteissa patistimme lapset pois toisten töiden luota ja autoimme heitä etsimään itselleen kukkia tai jotakin, joilla he korvaisivat kukat. Valmiista töistä tuli muun muassa prinsessalinna ja sen puutarha sekä poliisiasema.

Arvostus: Koska emme voineet ottaa valmiita taideteoksia mukaamme, päätimme tuoda mukamme tabletteja, joilla lapset saivat ottaa kuvia valmiista teoksista taidenäyttelyä varten. Toimme mukamme myös oksista tehdyt arvostuskehukset, jotka lapset saivat asettaa valmiissa työssä haluamaansa kohtaan. Tämän jälkeen jokainen sai vuorollaan ottaa kuvan valmiista työstä ja kertoa, miksi valitsi kehyksille juuri tietyn paikan.

Kuvio 12 Arvostuksessa käytimme apuna tabletteja

Pohdinta: Tuuli oli aikaisemmillä kerroilla häirinnyt työskentelyämme, joten odotimme, että sama tapahtuisi rannallakin. Onneksi käyttämämme materiaalit olivat sen verran painavia, että tuuli ei päässyt siirtelemään niitä. Ainoastaan lasten keräämä irrallinen ruoho lensi pois. Lapsista oli kiinnostava ottaa kuvia tableteilla. He saivat itse päättää, mihin asetella kehykset ja millä tavalla ottaa kuvat. Kirkas auringonpaiste tosin hankaloitti tablettien käyttöä, sillä näyttöä oli vaikea nähdä välillä. Lapset eivät olleet tottuneet ottamaan kuvia tableteilla, joten jouduimme näyttämään heille, miten kuvia otetaan.

Lasten kanssa pelkillä luonnonmateriaaleilla työskennellessä tulee olla tarkka, että he eivät esimerkiksi reväytä oksia tai lehtiä puista. Onneksi tämä ryhmä osasi hienosti noudattaa yhteisiä sääntöjä. Jos ohjaaja ei ole varma, miten hänen ohjaamansa lapset käyttäytyvät luonnossa, voi olla hyvä kerrata säännöt ennen työskentelyn aloittamista.

8.6. Kukkaruukkujen maalaaminen ja koristelu

Aikaisemmin muovailut kukkaruukut maalattiin ja koristeltiin tällä kertaa. Savi oli kuivunut muutaman päivän, joten pystyimme jatkamaan niitä. Toinen päiväkodin johtajista oli katso-massa ja arvioimassa toimintakertaamme. Kerroimme hänelle aluksi Kohtaamistaiteesta ja sen rakenteesta.

Virittäytyminen: Liikunta edesauttaa lasten oppimista, ja siksi värikäs leikkivarjo sopi hyvin alkuvirittäytymiseksi maalauskerrolla. Leikkivarjolla tehtiin erilaisia leikkejä epätasaisella kalliolla. Teimme leikkivarjolla pieniä ja suuria liikkeitä, kävelimme, hölkkäsimme ja juok-simme varjon kanssa sekä vaihdoimme paikkaa varjon alla. Lopuksi lapset saivat jäädä koko-naan varjon alle makaamaan.

Virittäytymisen aikana lapset olivat niin innoissaan, että heidän oli vaikea keskittyä kuuntele-maan ohjeita. Leikkivarjo ja juokseminen oli heidän mielestään niin kivaa, lapset todella nauttivat liikkumisesta. Naurusta päätellen kaikki iloitsivat alkuvirittäytymisestä. Pysähtymi-nen virittäytymisen jälkeen oli vaikeaa, sillä leikkivarjon käyttäminen oli villinnyt lapset. Kun kerroimme heille siirtyvämme taidetyöskentelyyn, he säntäsivät pöydän ääreen saman tien, eli emme voineet heti kertoa mitä seuraavaksi tehdään. Taidetyöskentelyn ohjeet kerrottiin-kin vasta pöydän ääressä.

Taidetyöskentely: Olimme laittaneet maalit ja pensselit valmiiksi pöytään taidetyöskentelyä varten. Kun lapset juoksivat pöydän ääreen, he rupesivat valitsemaan itselleen pensseliä en-nen kuin ohjeita oli annettu. Pöydällä oleviin tarvikkeisiin keskittyminen vaikutti ohjeiden kuuntelemiseen. Oli mukavaa, kun lapset pääsivät valmiiseen pöytään aloittamaan taidetyös-kentelyn, mutta toisaalta valmiissa pöydässä oli niin paljon ärsykeitä, että ne häiritsivät oh-jeiden kuuntelua.

Lapset olivat innoissaan saven maalaamisesta, etenkin kun he saivat jatkaa aikaisemmin teke-miensä kukkaruukkujen kanssa. Mietimme lasten kanssa, miten maaleja voisi sekoittaa, jotta voisimme luoda uusia värejä. He osallistuivat innokkaina värien sekoittamiseen ja värejä, joilla he halusivat maalata.

Lapset maalasivat töihinsä omanlaisiaan kuvioita ja käyttivät värejä monipuolisesti. Jokainen keskittyi omaan työhönsä, eikä ottanut mallia muista. Kukaan ei tarvinnut apua maalaami-nessa, vaan työskentely oli itsenäistä. Työskentelyn ohessa lapset keskustelivat keskenään ja ohjaajien kanssa. He kertoivat kaverilleen, miksi käyttivät kyseistä väriä tai miksi halusivat juuri kyseisen koristeeseen kyseiseen kohtaan. Kun työt oli maalattu, siirryttiin ruukun

koristeluun, jossa käytimme päiväkodissa valmiina olevia glittereitä ja helmiä. Lasten hienomotoriset taidot olivat ikätason mukaiset ja lapset lähtivät omatoimisesti koristelemaan töitään.

Tälle kerralle mukaan ottamamme liima oli varsin huonoa. Liimaa ei ollut enää paljon jäljellä, joten joku päiväkodissa oli yrittänyt laimentaa sitä. Tästä seurasi se, että helmet eivät tarttuneet lasten töihin kunnolla. Jouduimme tekemään hätäratkaisun ja siirtymään sisälle kuumaliimaa käyttämään. Aikuiset laittoivat kuumaliiman lasten osoittamiin paikkoihin ruukussa ja liimasivat helmet niihin. Osa lapsista halusi itse laittaa helmet kiinni, ja annoimme heidän tehdä sen.

Kuvio 13 Ruukkujen koristelua

Arvostus: Jakauduimme jälleen kahteen ryhmään arvostusta varten. Jokaisen työ laitettiin vuoroin keskelle ja muut keskittyivät arvostamaan työtä. Hyödynsimme apuna viittä eri soitinta, joista jokainen sai valita yhden. Soittimen valinnassa tuli miettiä, miltä työn tekeminen tuntui omasta mielestä. Jokainen sai ilmaista mielipiteensä soittimen avulla, ja se innosti lapsia ja soittamaan niillä.

Ilmapiiri oli hyvä, ja lapset osoittivat kiinnostusta toisten töitä kohtaan. Jokainen sai arvostaa toisen työtä ja kertoa, mistä piti erityisesti. Arvostuksessa eräs lapsista ohjeisti muita: ”Nyt arvostetaan toistemme töitä”. Olemme huomanneet, että lapset selvästi tietävät, miten toimintakerrat rakentuvat ja sitä kautta osaavat odottaa seuraavaa vaihetta.

Pohdinta: Kaikki olivat tyytyväisiä töihinsä, ja yksi tyttö kertoi, että tämä oli paras kaikista kerroista. Voi olla, että tähän vaikutti leikkivarjo ja soittimet. Kukkaruukuista tuli melko pieniä, ja moni oli laittanut kimalletta ruukkujen sisälle. Jos olisimme halunneet istuttaa ruukkuihin jotakin, olisi kimalle peittynyt. Lasten kanssa yhdessä tuumimme, että ruukkuja voisi käyttää koriste-esineiden säilytyksessä, antaa lahjaksi tai siihen voisi kotona istuttaa yrttejä tai kukkia, jos he niin haluaisivat.

Emme olleet osanneet varautua liiman toimimattomuuteen, mutta onneksi muistimme aikaisemmalta kerralta kuumaliiman. Menimme siis nopeasti sisälle käyttämään kuumaliimaa. Pysyimme aikataulussa ja olimme lopuksi tyytyväisiä keksimäämme ratkaisuun. Ohjaajat huomasivat liiman toimimattomuuden ja sen tuottaman ongelman, mutta yrittivät olla näyttämättä huolestuneisuuttaan lapsille. Lapset eivät kokeneet liiman toimimattomuutta ongelmana, joten ohjaajina onnistuimme peittämään ongelman.

Meitä hieman harmitti, että tällainen tilanne tapahtui juuri sillä kerralla, kun meitä oltiin arvioimassa. Meidän olisi tullut varautua etukäteen siihen, että koristeet eivät kiinnittyisi valmiisiin ruukkuihin. Kaikki meni loppujen lopuksi hyvin, ongelmaan keksittiin ratkaisu, ohjaajat ja lapset pysyivät rauhallisina ja työt saatiin valmiiksi. Kaiken lisäksi pysyimme aikataulussa. Pohdimme myös, kuinka tavanomaista tällainen tilanteiden muuttuminen on arkipäiväisessä työssämme päiväkodissa. Päivän aikana sattuu ja tapahtuu ja tilanteet elävät. Varhaiskasvatustajien on kyettävä tekemään joustavia valintoja ja ratkaisemaan ongelmia.

8.7. Oma käsi katuliiduilla

Muutama lapsi oli pukeutunut muita ennen, ja odotellessaan he sattuvat näkemään oven raosta, että Onnimanni istui ulkona kirjekäärön (liite 7) kanssa. Yksi poika luki Onnimannin kirjeen, jossa kerrottiin, että Onnimanni oli tarkkailut lapsia Kohtaamistaidekerroilla ja iloitsi näkemästään. Lapset olivat tehneet hienoja töitä, joiden avulla taidenäyttely onnistuisi erinomaisesti. Viimeinen kerta toteutettiin päiväkodin asfalttipihalla, jossa aioimme järjestää taidenäyttelykin. Tämä hämmensi lapsia, sillä he kävelivät automaattisesti portille, josta pääsi metsään, jossa olimme aikaisemmillä kerroilla.

Virittäytyminen: Lankakerän avulla toteutetussa viritäytymisessä jokainen sai vuorollaan kertoa mielipiteensä Kohtaamistaidekerroista. Me ohjaajat sekä lapset pidimme vuorollamme kiinni lankakerästä ja juttelimme Kohtaamistaidekerhon toiminnasta.

Yhteenvetona viritäytymisen aikana saaduista kommentteista voisi sanoa, että kaikki tykkäsivät Kohtaamistaidekerroista ja jokainen kerta oli lasten mieleen. Muutama mainitsi myös,

että Onnimannin vierailut olivat kaikkein parasta. Lankakerä heitettiin oman vuoron jälkeen aina seuraavalle. Tällä tavalla langasta muodostui väliimme erikoinen kuvio, jota tarkasteltiin yhdessä. Kuvio laskettiin maahan ja se kiinnitettiin teippien avulla asfalttiin. Lapset pohtivat, miltä lanka tuntui ja minkälainen kuvio siitä oli oikein muodostunut.

Kuvio 14 Alkuvirittäytyminen lankakerän avulla

Taidetyöskentely: Lapset saivat valita itselleen katuliidun, jonka avulla he piirsivät asfalttiin oman kätensä ääriviivat. Työ oli nopeasti valmis ja lapset kirjoittivat viereen oman nimensä. Tämän jälkeen lähdimme hakemaan lähiympäristöstä materiaaleja, jolla koristelimme taide-työt. Lapset saivat itselleen ämpärin, jonne he pystyvät keräämään haluamiaan koristeita.

Aikaisemmilla kerroilla ajan loppuessa olimme kertoneet lapsille, että aikaa oli vielä muutama minuutti. Lasten oli kuitenkin vaikea ymmärtää, mitä tämä tarkoitti käytännössä. Tällä kertaa kerroimme lapsille laskevamme kahteenkymmeneen, minkä jälkeen siirryttäisiin jatkamaan töitä. Osa lapsista laski mukaan, ja jokainen oli valmis ajan päätyttyä. Lapset saivat asetella materiaalinsa valitsemallaan tavalla kädenjäljen ympärille tai sen päälle. Osa piirsi liiduilla lisäyksiä töiden ympärille.

Kuvio 15 Katuliitutaide-teos

Arvostus: Kun työt olivat valmiit, asetuimme piiriin katselemaan ja arvostamaan niitä. Jokainen sai vuorollaan kertoa omasta työstään ja miltä sen tekeminen tuntui. Muut saivat kommentoida halutessaan toisen työtä. Lapset olivat tässä vaiheessa jo varsin rauhattomia, sillä heitä jännitti taidenäyttelyn järjestäminen. Teimme arvostuskierroksesta lyhyen, jotta pääsimme siirtymään seuraavaan vaiheeseen.

Pohdinta: Lapset olivat menossa metsään niin innoissaan viimeisellä kerralla, että heitä piti houkutella katsomaan Onnimannin kirjettä muiden kanssa. Metsästä on tullut lapsille tärkeä paikka, ja Kohtaamistaiteen toteuttaminen onnistui siellä hyvin.

Mielestämme katuliiduilla piirtäminen oli hyvä valinta viimeiseksi kerraksi. Taidetyöskentelyn piti olla tarpeeksi lyhytkestoinen, sillä pidimme taidenäyttelyn heti tämän kerran jälkeen. Valmiit piirustukset olivat siis osana taidenäyttelyä, eikä niistä tarvinnut ottaa erikseen valokuvia.

8.8. Taidenäyttely

Kohtaamistaidekertojen tuotokset oli koottu yhteen, ja rupesimme lasten kanssa valmistelemaan taidenäyttelyä. Jaoimme lapset ja valmiit työt kahteen osaan niin, että lapset pääsivät laittamaan taidetta esille. He auttoivat taidenäyttelyn kokoamisessa ja saivat päättää, mihin valmiit työt laitettaisiin.

Kun kaikki työt oli aseteltu paikoilleen taidenäyttelyä varten, kiersimme sen lasten kanssa yhdessä läpi ja keskustelimme taideteoksista, muistelimme kyseessä olevaa Kohtaamistaideker-
taa ja kyselimme lapsilta, mitä he muistivat kerrasta. Tämä oli joillekin lapsille vaikeaa ja varsinkin Kohtaamistaidekertojen aikajärjestys aiheutti kinastelua joidenkin välillä.

Kuvio 16 Taidenäyttelyn kokoaminen

Kun vanhemmat tulivat hakemaan lapsiaan, saivat lapset toimia taidenäyttelyn oppaina heille. He kiersivät yhdessä näyttelyä, ja suurin osa lapsista osasi hienosti kertoa vanhemmil-
leen, mitä olimme tehneet ja millä tavalla.

Kyselimme lasten vanhemmilta suullisesti palautetta Kohtaamistaidekerroista. Halusimme tietää, olivatko lapset puhuneet ryhmästä kotona, olivatko lapset tulleet mukaan mielellään sekä mitä mieltä vanhemmat olivat kokonaisuudesta. Vanhempien palaute oli hyvin positiivista, ja heidän mukaansa lapset odottivat Kohtaamistaidekertoja. He kertoivat myös, että lapset olivat Kohtaamistaidekertojen jälkeen puhuneet kotona siitä, mitä olimme kyseisellä

kerralla tehneet. Myös Onnimannin näyttäytyminen oli muistettu kertoa vanhemmille. Vanhemmat kiittelivät Kohtaamistaidekerroista ja olivat iloisia, että heidän lapsensa oli päässyt mukaan Kohtaamistaiteeseen. Lapset ovat olleet innoissaan joka kerralla, mikä tuli ilmi myös vanhempien suullisesta palautteesta. Olimme hyvin tyytyväisiä, että toimintamme sujui hyvin ja toimi tarkoituksenmukaisella tavalla.

9. Toiminnan arviointi

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus, Kohtaamistaidekertojen kokeileminen luonnossa varhaiskasvatuksessa, on onnistunut mielestämme hyvin. Tämä tuli esille lasten innostuneisuudesta osallistua Kohtaamistaidekerroille, lasten, vanhempien ja henkilökunnan suullisesta palautteesta sekä päiväkodin johtajan kirjallisesta palautteesta. Vanhemmilta saadun palautteen pohjalta lapset olivat nauttineet työskentelystä ja odottaneet sitä innolla. Myös Hyyrynen (2013, 52) kertoo opinnäytetyössään, miten hänen Kohtaamistaideyhmänsä lapset olivat kertoneet vanhemmilleen toiminnasta. Vanhempien mukaan lapset tulivat innoissaan päiväkoitiin niinä päivinä, kun Kohtaamistaideä järjestettiin. Tämä selvästi osoittaa, että Kohtaamistaide on lapsille mielekästä puuhaa.

Järjestämämme seitsemän Kohtaamistaidekertaa ovat olleet opettavia ja tiiviitä. Toteutimme kaikki toimintakerrat kuukauden aikana. Jokaisen Kohtaamistaidekerran jälkeen olemme kysyneet lapsilta palautetta suullisesti. Kirjoitimme ylös jokaisen kerran jälkeen taidekertojen onnistuneisuudesta ja hyödynsimme apuna lasten havainnointikaavaketta, jonka Lehtikunnas (2015, 13) on kehittänyt. Tämän perusteella huomasimme, että lasten keskinen vuorovaikutus muuttui ryhmäkertojen kuluessa. Lapset olivat alkujaan samasta ryhmästä ja siten ystäviä keskenään, mutta ensimmäisillä kerroilla toisten arvostus ei vielä toiminut. Kun lapset oppivat arvostusta, heidän kommunikointitapansa muuttui. He halusivat kuulla toisten kehuja heidän töitään ja itsekin kehuivat muiden lasten töitä, välillä jopa ylenpalttisesti.

Grönholmin (2010, 63-64) Kohtaamistaideyhmässä keskityttiin tunteiden tunnistamiseen ja niiden ilmaisuun. Aluksi lapset olivat varovaisen ystävällisiä, mutta kuitenkin hieman jännittyneitä. Yhteisten teosten tekeminen ryhmässä lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lapset ilmaisivat tunteitaan ja mielipiteitään avoimen rohkeasti. Myös Lehtikunnas (2015, 34) kertoo lasten keskeisen vuorovaikutuksen muuttuneen ryhmän aikana arvostavammaksi.

Havainnoinnin ja Kohtaamistaidekertojen arvioinnin ja pohdinnan myötä olemme pystyneet valmistautumaan ja parantamaan toimintaamme seuraaville kerroille. Olemme ottaneet huomioon havaitsemiamme ongelmia ja epäkohtia ja pyrkineet vaikuttamaan niihin seuraavalla

kerralla. Kun kaikki lapset olivat yhdessä arvostuskierroksella, huomasimme, että arvostuskierros oli levoton, ja lapsilla oli vaikeuksia keskittyä toisten töihin. Seuraavalla arvostuskierroksella jaoin lapset kahteen ryhmään, jolloin he jaksoivat hyvin keskittyä toistensa töihin.

Lapset oppivat nopeasti, että Kohtaamistaidekerrat järjestetään aina ulkona metsässä. Aluksi he ihmettelivät sitä, mutta olivat kuitenkin hyvin innoissaan, että pääsevät metsään. Metsäpaikkamme oli aina sama ja siitä tuli tärkeä osa Kohtaamistaidekertojamme. Lasten luontosuhteen tukeminen tapahtui viemällä lapset metsään ja työskentelemällä siellä luovasti Kohtaamistaiteen avulla. Samalla toteutimme ympäristökasvatusta hyödyntämällä metsän antiä, tunnistamalla puita ja sammalia, keskustelemalla sääilmiöistä ja luonnon roskaamisesta.

Kestävän kehityksen näkökulmasta hyödynsimme kierrätysmateriaalia ja päiväkodin valmiita materiaaleja niin paljon kuin mahdollista. Keskustelimme ympäristöongelmista ja siitä, kuinka jokainen voi vaikuttaa omilla teoillaan ja tavoillaan niihin. Kierrätys - ja luonnonmateriaalien käyttäminen teki opinnäytetyöstämme taloudellisen. Ostimme ainoastaan akryylimaalit sekä lakka kukkaruukkujen maalaamista varten, sillä niitä ei löytynyt päiväkodista. Tällä tavoin Kohtaamistaiteen järjestäminen luonnonmateriaalein voi olla helpompaa kuin uusien tarvikkeiden ja välineiden ostaminen melkein jokaiselle kerralle.

Opinnäytetyömme vaikutti päiväkodin lapsiin ja tuotti lisätietoa Kohtaamistaiteesta päiväkodin henkilökunnalle ja ryhmässä olevien lasten vanhemmille. Luonnossa tehtävästä Kohtaamistaiteesta varhaiskasvatuksessa ei ole aikaisempaa kirjallista tutkimustietoa, joten opinnäytetyömme tuottaa materiaalia tämän asian tutkimisessa ja kehittämisessä. Vaikka toimintakertamme olivat hyvin suunniteltu etukäteen, tunnin valmisteleminen vei kuitenkin jonkin verran aikaa ja siksi kaksi kertaa Kohtaamistaidetta viikossa voi tuntua raskaalta. Lasten kanssa Kohtaamistaidetta voisi hyvin tehdä kerran viikossa varhaiskasvatuksen opettajana työskennellessä.

Tavoitteenamme oli hyödyntää mahdollisimman paljon luonnonmateriaaleja sekä kierrätysmateriaalia. Huomasimme kuitenkin, että tämä oli jokseenkin haastavaa, sillä usealla kerralla tarvitsimme paperia, maaleja tai liimaa. Jos Kohtaamistaidetta haluaisi tehdä mahdollisimman ekologisesti, tulisi toiminta suunnitella todella tarkkaan. Rannalla toteuttamamme luontotaide sekä katuliiduilla piirtäminen olivat onnistuneita kertoja, mutta mikäli kaikkien seitsemän kerran olisi pitänyt olla samanlaisia, voi olla, että meillä olisi ollut vaikeuksia keksiä uudenlaisia työskentelytapoja. Vaarana olisi se, että asiakasryhmä kokisi työskentelyn liian samanlaisena.

Päiväkodin henkilökunta ja lasten vanhemmat saivat uutta tietoa Kohtaamistaiteesta, mutta koska Kohtaamistaide on Laurean rekisteröimä tuotemerkki, voi sitä toteuttaa vain Kohtaamistaiteen ohjaaja. Tämä rajaa hyvin paljon Kohtaamistaiteen hyödynnettävyyden

mahdollisuuksia, etenkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Onneksi Laureasta on valmistunut lisää Kohtaamistaiteen kouluttajia, jotka voivat lisätä tietoa ja kouluttaa uusia ohjaajia muuallakin Suomessa.

Kohtaamistaiteen hyöty ja soveltuvuus luonnossa toteutettuna varhaiskasvatuksessa sopii kaikille lapsille. Pienryhmätoiminta tukee lapsia ja saattaa auttaa etenkin erityislapsia keskittymisessä, vuorovaikutustaidoissa ja tunteiden säätelmissä. Kohtaamistaiteen käyttöä varhaiskasvatuksessa tulee miettiä. Onko Kohtaamistaide käytössä kaikille lapsille vai etenkin erityislapsille ja ongelmakäyttöisille lapsille, jotka tarvitsevat apua itsetunnon parantamisessa, tunteiden säätelmissä tai vihan hallinnassa.

9.1. Itse- ja vertaisarviointi

Itsearviointi on tärkeä osa ammatillisen kasvun ja kehityksen tukena. Ammattitaidon kehittäminen on jatkuvaa ja itsearvioinnin avulla pystytään vahvistamaan ja seuraamaan omaa kehittymistä. Siinä jokainen pohtii monipuolisesti ja perusteellisesti ammatillisia valmiuksiaan. Tavoitteena on tunnistaa; omat taidot, oppiminen, vahvuudet, kyvyt, kehittämiskohteet ja harjoittelua vaativat asiat. Tavoitteena on arvioida omaa toimintaa miettien, missä asioissa onnistui ja missä asioissa ei. Lisäksi tulee miettiä, olisiko voinut toimia toisin ja pohtia kokonaisarviota omasta suoristuksesta. (Ohjaan.fi.)

Kehittymisen ja itsearvioinnin tueksi on hyvä käyttää myös vertaisarviointia, jonka avulla saadaan uusia näkökulmia asioille. Usein oma toimintamme on rutinoitunut, eikä omaa käyttäytymistä pysty enää tarkastelemaan niin kriittisesti. Ulkopuolisen havainnot omasta toiminnasta voivat avata uusia näkökulmia. Tämän vuoksi itse- ja vertaisarviointi ovatkin meille tärkeitä työkaluja ja käytimme Kohtaamistaiteen ohjaajuuden itse- ja vertaisarvioinnin lomaketta toimintakertojen arvioinnissa. Täytimme kaavakkeen, joka kerran jälkeen, jotta pystyimme kehittämään omia ohjaustaitojamme sekä toimintaamme tarpeen mukaisesti. Vertaisarvioinnissa kiinnitimme erityisesti huomiota työnjakoon ja ohjaajuuteen. Käytimme Lehtikunnaksen (2015, 16) luomaa ohjaajien itsearviointikaavaketta.

Keskustelimme Kohtaamistaidekertojen jälkeen ohjaustaidoistamme ja annoimme toisillemme rakentavaa palautetta. Mietimme, mitä hyvää ohjaustaidoissamme oli ja mitä voisi vielä parantaa. Kiinnitimme huomiota ohjauksessa äänenkäyttöömme, innokkuutemme ja ohjeistuksen selkeyteen sekä ymmärrettävyyteen. Ohjaajina pyrimme tukemaan lasten taidetyöskentelyä, sosiaalisten suhteiden kehittymistä sekä tarjoamaan lapsille riittävästi tilaa ja aikaa

luovalle taidetyöskentelylle. Astrid sai lisää varmuutta ja kokemusta Kohtaamistaiteen ohjauksesta, ja Mikaela pääsi hyödyntämään luovia toiminnallisia menetelmiä luonnossa.

Olemme pohtineet omaa oppimistamme opinnäytetyömme aikana ja olemme yhtä mieltä siitä, että opinnäytetyö on ollut tiivis ja opettavainen kokemus. Tiedonhakutaitomme ovat parantuneet ja meistä on tullut lähdekriittisempiä. Huomasimme, kuinka paljon merkitystä hyvällä suunnittelulla oli pitkäkestoisen projektin kannalta. Opinnäytetyömme onkin edennyt systemaattisesti ja Kohtaamistaidekertojen suunnitelma (liite 9) on ollut kaiken toiminnan perusta. Tietysti tulee käännteitä matkan varrella, mutta se kuuluu asiaan. Olemme selvittäneet vastaan tulleet ongelmat ja saaneet pidettyä kaikki Kohtaamistaidekerrat.

9.2. Lasten havainnointi ja arviointi

Koska Kohtaamistaide on alun perin kehitetty ikääntyneitä ja muistisairaita varten, ovat myös arviointilomakkeet suunniteltu heitä ajatellen. Muistisairaille suunnatussa Kohtaamistaiteessa havainnointilomakkeissa arvioidaan esimerkiksi osallistujien vireystilaa ja ymmärrystä. Lasten kanssa näiden asioiden arviointi ei ole olennaista, joten lasten havainnointia varten tarvitaan myös erilaiset lomakkeet, joissa arvioidaan lasten työskentelylle olennaisia tekijöitä.

Päätimme käyttää Lehtikunnaksen (2015, 13) opinnäytetyössä tuotettua havainnointikaavaketta, joka perustuu Kohtaamistaiteen lisäksi varhaiskasvatuksen yleisiin tavoitteisiin ja teorioihin. Lomakkeessa havainnointiin muun muassa lasten tunnetiloja, tarkkaavaisuutta, tyytyväisyyttä omaan työhön, ohjeiden ymmärtämistä ja valmiiden töiden arvostamista. Lasten havainnointi ja Kohtaamistaidekertojen arviointi oli tärkeää, jotta pystyimme kehittämään toimintaamme ja huomioimaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Pystyimme myös havainnoimaan, miten sää vaikutti työskentelyymme ulkona luonnossa. Lasten havainnoinnissa ja arvioinnissa pystyisi hyödyntämään myös muita tapoja, jotka saattaisivat antaa yksilöllisempää tietoa lapsen osallistumisesta Kohtaamistaiteeseen. Päädyimme kuitenkin tarkastelemaan ja arvioimaan lapsia ryhmänä.

Alkuun arvostus lasten kanssa oli haastavaa, sillä he eivät olleet tottuneet arvostamaan toisten taideteoksia. Esitimme paljon johdattelevia kysymyksiä, jotta saimme lapset kertomaan mielipiteitään toisten töistä. Arvostuskehysten, eläinjoogakorttien sekä soittimien käyttö auttoivat lapsia arvostuksessa. Muutaman kerran jälkeen he alkoivat rohkeasti kehua toisten töitä. Arvostus lasten kanssa on erilaista kuin aikuisryhmissä, sillä lapsilla ei vielä ole kykyä tarkastella kuvia samalla tavalla kuin aikuisilla. Tulkinta oli usein kirjaimellista, ja joskus lapset kertoivat tarinoita toisten töistä. He olivat aina todella kohteliaita toisilleen, joten

arvostuskiirroksella kukaan ei pahoittanut mieltään. Arvostus todellakin oli arvostusta, ei arvostelua. Kiinnitimme myös huomiota Kohtaamistaide nimeen, joka oli lapsille vaikea muistaa. Moni kutsuikin toimintaa taidekerhoksi.

Ryhmän lapset olivat entuudestaan tuttuja toisilleen samasta päiväkotiryhmästä. Emme päässeet siis havainnoimaan lasten yhteisöllisyyden kehittymistä vieraassa lapsiryhmässä. Uskomme, että vieraassa lapsiryhmässä Kohtaamistaide saattaisi tuottaa näkyvämpiä tuloksia. Mietimme myös, miten lapsivalinnat vaikuttavat Kohtaamistaideryhmän kulkuun. Yksikin erityisen vilkas lapsi saattaa häiritä muiden keskittymistä. Tämä voi vaikeuttaa ryhmäytymistä.

9.3. Palaute työelämäkumppanilta

Opinnäytetyömme aikana olemme käyneet keskustelua päiväkodin johtajan sekä henkilökunnan kanssa. Kohtaamistaide oli päiväkodin henkilökunnalle täysin vieras, minkä vuoksi kerroimme opinnäytetyömme tavoitteista ja tarkoituksista. Päiväkodin yhteistä kevään teemaa lähdettiin toteuttamaan opinnäytetyötämme tukien. Luontotaidetyöskentely, ympäristökasvatus ja kestävä elämäntavan opettaminen lapsille olivat päiväkodin toiminnan teemoja kevään ja kesän ajan.

Järjestäessämme Kohtaamistaidetta muu henkilökunta ei päässyt seuraamaan toimintaamme, sillä jokainen kerta oli työpäivän aikana. Toinen johtajista tuli kerran vieraaksi toimintaamme, minkä jälkeen päiväkodin johtajat kirjoittivat yhdessä arvioinnin opinnäytetyötämme (liite 8).

He kuvaavat opinnäytetyötämme seuraavasti: Kohtaamistaiteen ajankohta oli toimiva ja sopi iltapäivään. Lasten tarkka valitseminen Kohtaamistaiteeseen hyödytti lasten kehitysvaiheita. Lapset tykkäsivät toiminnasta ja Kohtaamistaide voisi olla menetelmä, jota varhaiskasvatuksessa voitaisiin hyödyntää enemmänkin. Kohtaamistaide soveltuu hyvin varhaiskasvatukseen, mutta haasteita aiheuttaa Kohtaamistaiteen ohjaajien vähäisyys. Kohtaamistaiteen runko on hyvä ja sitä voisi hyödyntää muissakin toiminnoissa. Lasten arvostava oppiminen omia ja muiden taideteoksia kohtaan on kasvatuksellisesti hienoa.

Johtajien ja päiväkodin muun henkilökunnan palaute on ollut positiivista ja erityisesti olemme saaneet kuulla palautetta siitä, miten paljon lapset tykkäsivät Kohtaamistaiteesta metsässä ja kuinka innoissaan he odottivat pääsyä Kohtaamistaiteeseen.

9.4. Eettisyys

Toteutuspaikan selvittyä teimme yhteisen opinnäytetyösopimuksen päiväkodin johtajan kanssa. Siinä sovittiin opinnäytetyön tarkoituksesta, tavoitteista, aikataulusta, käytännön osuuden toteuttamisesta sekä rahoituksesta. Päätimme yhdessä päiväkodin johtajan kanssa, ketkä lapsista valitsisimme Kohtaamistaiteen ryhmään ja mihin aikaan ryhmä kokoontuisi.

Kohtaamistaiteen eettiset periaatteet (2019) ovat Kohtaamistaide ry:n hyväksymät, ja jokaisen Kohtaamistaiteen ohjaajan ja palveluntarjoajan tulee noudattaa niitä. Tämän lisäksi on noudatettava oman alansa ammattietiikkaa. Ohjaajien tulee edistää asiakkaiden osallisuutta sekä hyvinvointia Kohtaamistaiteen avulla. Tämän lisäksi toiminnan tulee aina seurata samaa rakennetta: virittäytyminen, vaiheistettu taidetyöskentely ja arvostus. Toiminnan tulee olla aina tavoitteellista, moniaistista ja vuorovaikutteista. Näitä periaatteita noudattaessa Kohtaamistaide on selkeää ja tunnistettavaa.

Kohtaamistaiteen ohjaajan tulee huomioida asiakkaansa kunnioittaen ja arvostaen tätä yksilöllisesti riippumatta asiakkaan taustasta, mielipiteistä tai henkilökohtaista ominaisuuksista. Osallistujien tasa-arvoinen kohtelu sekä ihmisarvon kunnioittaminen on ensiarvoisen tärkeää (Kohtaamistaide ry, 2019.) Ohjaajan on oltava tietoinen omista asenteistaan sekä ammattiroolistaan. Hänen tulee tarkastella kriittisesti omaa työtapaansa ja pohtia sitä ohjaajaparinsa kanssa. Kun ohjaaja tunnistaa omat rajoituksensa, voi hän kehittyä omassa ohjaajuudessaan. (Ahos & Pusa 2014, 17.)

Ohjaajan on pidettävä huolta siitä, että ryhmälle sovitaan yhteiset säännöt. Kun osallistujat ovat itse vaikuttamassa sääntöjen luomiseen, on heidän helpompi sitoutua noudattamaan niitä. Nämä yhteiset säännöt toimivat ryhmän luottamuksen perusteina. Luottamuksellisen suhteen rakentuminen on ohjaajan vastuulla. Vuorovaikutuksen rakentuminen ja luottamuksellinen ilmapiiri muodostuvat taiteen avulla. Osallistujille on tärkeää kertoa ryhmäkertojen malli, jotta he pääsevät toimintaan mukaan paremmin. Ohjaajan on suunniteltava ja ohjattava taidetyöskentely osallistujien toimintakyky ja erityispiirteet huomioiden. (Ahos & Pusa 2014, 18; Kohtaamistaide ry, 2019.)

Kohtaamistaiteessa ohjaajien työn perustana ovat organisaatioiden ja työpaikkojen omat eettiset ohjeistukset. Ohjaajien tulee tehdä sopimus toiminnan tavoitteista, sisällöstä sekä rahoituksesta taholle, jossa ryhmää ohjataan. Omien asiakkaiden ohjaamisesta tulee sopia työyhteisön kanssa, vaikka ohjaaja olisikin töissä kyseisessä yhteisössä. (Ahos & Pusa 2014, 16.) Ohjaajien tulee noudattaa myös salassapitovelvollisuutta sekä EU:n tietosuojasetusta henkilötiedoista. Ohjaaja on myös vastuussa ryhmän turvallisuudesta toiminnan aikana. (Kohtaamistaide ry, 2019.)

Ennen opinnäytetyön käytännön osuuden aloittamista pyysimme lasten huoltajilta osallistumislupaa Kohtaamistaitteen toimintakertoihin ja opinnäytetyöhömmme liittyen (liite 2). Esitimme Kohtaamistaidetoimintaa ja kerroimme havainnoivamme lapsia ja käyttävämme saamamme materiaalia opinnäytetyössämme. Pyysimme erikseen valokuvausluvan, jossa kerroimme, ettei lasten kasvoja pystytä tunnistamaan. Myöskään tekstissä esiintyvän kuvailun kautta lasten henkilöllisyyttä ei pysty tunnistamaan. Kaikki vanhemmat antoivat suostumuksesta ja olivat iloisia, että heidän lapsensa pääsee Kohtaamistaitteen kokeiluun luonnossa.

Asetettaessa tavoitteita toiminnalle ja ryhmän ohjaukselle tulee asiakkaiden edun ja heidän saamansa hyödyn olla etusijalla. Vaikka Kohtaamistaide onkin ennalta suunniteltua ja ohjattua toimintaa, on asiakkaiden itsemääräämisoikeus ja osallistumisen vapaaehtoisuus tärkeää. Ryhmään osallistujille tai heidän edustajilleen tulee kertoa toiminnan periaatteista. Heiltä pyydetään myös kirjalliset suostumukset toiminnalle, mikäli kerättyä aineistoa käytetään opetus- tai tutkimustarkoituksiin. (Ahos & Pusa 2014, 17.)

Ahos ja Pusa (2014, 16) ovat todenneet, että Kohtaamistaitteen kehittämistä ja tutkimusta koskevat samat ammattieettiset lait ja periaatteet kuin muutakin tutkimustyötä. Ohjaajan on hankittava asianmukaiset luvat tutkimus- ja kehittämistoimintaa varten, tutkittavia on kunnioitettava ja tutkimusasetelman on täytettävä eettiset normit. Raportoidessaan Kohtaamistaitteen ryhmän toiminnasta ohjaaja on aina asiallinen ja totuudenmukainen (Kohtaamistaide ry, 2019). On tärkeää, että osallistujat saavat riittävästi informaatiota tutkimuksesta ja sen vapaaehtoisuudesta. Tietoa dokumentoidessa ja julkaistaessa on muistettava tutkittavien anonymiteetti ja luottamuksellisuus. Tutkittavien henkilöllisyyden selvittäminen on oltava mahdollisimman vaikeaa. (Eskola & Suoranta 2001, 56-57.)

Olemme olleet lähdekriittisiä ja pohtineet lähteiden luotettavuutta ja niiden ajankohtaisuutta. Ensisijaisesti suosimme alkuperäisiä lähteitä, jonka tiedontuottaja on asiantunteva. Olemme käyttäneet apunamme kirjoja opinnäytetyön tekemisestä sekä Laurean omia julkaisuja. Olemme pyrkineet käyttämään oman alansa asiantuntijoiden kirjoittamia tieteellisiä tekstejä. Kohtaamistaitteesta on vaikeampi saada objektiivisia tuloksia, sillä osallistujien kokemukset Kohtaamistaitteen voimaannuttavista ja yhteisöllisyyttä lisäävistä vaikutuksista ovat subjektiivisia ja kokemuksellisia. Mielipiteisiin ja kokemuksiin perustuva tieto voi olla luotettavaa, jos se on perusteltu hyvin.

10. Pohdinta

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli Kohtaamistaitteen järjestäminen luonnossa varhaiskasvatuksessa. Halusimme myös tukea lasten luontosuhdetta sekä tuottaa

lisämateriaalia Kohtaamistaiteen järjestämisestä luonnossa lasten kanssa. Ympäristövastuullisuuteen vaikuttavat lapsena ja nuorena koetut luontokokemukset. Jos henkilökohtaista kosketusta luontoon ei ole, ihmisen taipumus tunkea myötätuntoa luontoa kohtaa on vähäisempi. Me aikuiset voimme vaikuttaa opettamalla lapsille luonnon monimuotoisuudesta ja sen kunnioittamisesta sekä kestävästä elämäntavoista. Aikuisen roolimalli ja esimerkkinä toimiminen ovat tärkeitä ympäristökasvatuksessa. Lapsia tulisi kannustaa erilaiseen toimintaan luonnossa, sillä myönteiset kokemukset vahvistavat lapsen ympäristösuhdetta. Haluamme Kohtaamistaidetoiminnallamme tarjota lapsille onnistumisen kokemuksia luontoympäristössä. Ihmettelylle, näkemiselle ja kokeilemiselle oli aikaa etenkin hetkien alussa ja virittäytymisen aikana sekä välipalaa syödessä kalliolla.

Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman Katariinan Vilskeen (2018) jokalapsenoikeudet olivat perustana toiminnallemme. Erityisesti lapsen oikeus kasvaa lähellä luontoa ja oikeus kuvitella, luoda ja leikkiä tukivat Kohtaamistaidetoiminnan järjestämistä luonnossa. Lasten keskittymisvaikeudet sekä liikkumattomuus luonnossa teknologialaitteiden yleistymisen myötä ovat ajankohtaisia aiheita, ja siksi halusimme opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa vahvistaa lasten luontosuhdetta. Luonnolla on tunnetusti rauhoittavia vaikutuksia ihmisiin. Sen on todettu parantavan keskittymiskykyä ja vähentävän stressiä (Metsähallitus 2019a).

Päiväkotimaailmassa paljon puhuttu osallisuus ei näkynyt niin selvästi Kohtaamistaiteessa, sillä jokainen taidekerta oli suunniteltu valmiiksi. Lapset saivat kuitenkin tehdä valintoja omassa taideteoksessaan, kuten miettiä mitä väriä käyttävät tai miten he koristelevat työt. Huomioimme lapset yksilöllisesti ja tuimme heidän yksilöllisiä tarpeitaan. Kohtaamistaiteen arvostavan kohtaamisen avulla lapset kokevat tullessa kuulluksi sekä aikuisten että toisten lasten toimesta. Tämä vahvistaa heidän kokemustaan osallisuudesta. Kun teemme taidetta luonnossa, meidän on otettava huomioon sekä ympärillämme olevat ihmiset että ympäristömme. Se opettaa meille myötätuntoa muita ihmisiä ja luontoa kohtaan.

Tavoitteenamme oli järjestää kahdeksan toiminnallista ja moniaistista Kohtaamistaidekertaa, joiden suunnittelemisen oli hauskaa ja luovaa. Pyrkimyksenämme oli tehdä jokaisesta kerasta omanlaisensa, jotta toistoa ei tulisi. Halusimme käyttää montaa eri tapaa työskentelyssä, jotta lapset saisivat kokemuksia monelta eri alueelta. Yritimme välttää Kohtaamistaiteessa tuttuja taidetyöskentelyjä, sillä tahdoimme toiminnan sopivan luonnossa käytettäväksi.

Melko nopeasti keksimme käyttää Oli ennen Onnimanni -sadusta lapsille tuttuja hahmoja, jotka innostivat lapsia työskentelyyn vielä enemmän. Onnimanni seikkailee sadussa juuri metsässä, joten toimintaympäristö sopi tähän loistavasti. Lapset olivat riemuissaan nähdessään Onnimannin ja joka kerta mietimme, missä Onnimanni oli ja mitä Onnimanni nyt ajattelisi. Mitä jos emme olisikaan käyttäneet Onnimannia sitomaan toimintakertoja yhteen? Olisiko se

mahdollisesti vähentänyt lasten innostumista toimintaa kohtaan? Ilman Onnimannia toimintakerrat olisivat saattaneet tuntua irrallisilta, jolloin lasten kiinnostus olisi voinut hiipua.

Kohtaamistaitteen yksi periaatteista on se, että toiminta on vaiheistettua. Meillä oli kuitenkin kaksi kertaa, jolloin annoimme lapsille vapaat kädet toimia annettujen materiaalien kanssa. Mielestämme tämä oli hyvä tapa, sillä se ruokki lasten luovuutta ja työt eivät olleet toisen työn mallintamista. Vaikka työt eivät suoranaisesti olleet vaiheistettuja, voi kuitenkin ajatella, että materiaalien kerääminen ja sitten niiden valitseminen olivat myös työskentelyvaiheita.

Kohtaamistaitteen toteuttaminen luontoympäristössä oli helppoa Katariinan Vilskeessä, sillä metsä on suoraan päiväkodin takapihalla. Tämä ei kuitenkaan toteudu kaikissa päiväkodeissa. Kohtaamistaitteen toteuttaminen samalla tavalla luonnossa voi olla vaikeaa kaupunkialueilla sijaitsevilla päiväkodeilla, jossa metsään saattaa olla pitkäkin matka. Kenties nämä päiväkodit voisivat hyödyntää läheisiä puistoalueita työskentelyssä. Jos puistot ovat kuitenkin kaukana, voi tarvikkeiden kuljettaminen sinne olla haastavaa. Pistorasioiden ja juoksevan veden puute voi olla rajoitteena luonnossa pidettävässä Kohtaamistaitteessa, joten taidetyöskentely on suunniteltava niin, että nämä eivät haittaa työskentelyä. Näissä tapauksissa luonnosta löytyvillä materiaaleilla taiteen tekeminen olisi paras vaihtoehto.

Kohtaamistaidte luonnossa voi olla myös rajoittava tekijä. Jos Kohtaamistaitteen ohjaaja ei koe luontoa omakseen, toimintaa ei voi toteuttaa tarpeeksi laadukkaasti. Erilaiset sääolosuhteet vaikuttavat myös toteutukseen, sillä kaikki eivät ole tottuneet sateessa työskentelyyn. Luontoa on helppo hyödyntää keväästä alkusyksyyn, mutta talvella lumi ja kylmyys voivat aiheuttaa vaikeuksia. Taidetyöskentely voi olla vaikeaa toppahanskojen kanssa, ja pitkään paikallaan seisominen kylmässä ei ole hyvä idea. Voisiko luonnossa järjestettävä Kohtaamistaidte siis toimia pitkäkestoisemman ryhmän kanssa, jos vuodenaajat rajoittavat toimintaa? Mikäli varhaiskasvattaja haluaisi järjestää Kohtaamistaidetta kaikille päiväkodin lapsille, osa ryhmäkertoista olisi varmasti talven aikana.

Vaikka oma kokemuksemme luonnossa toimimisesta oli positiivinen, näemme myös mahdollisia haasteita. Tuuli lennättää helposti teoksia pois, jos niitä ei kiinnitetä tarpeeksi hyvin taidetyöskentelyn sekä arvostuksen aikana. Luonto on täynnä erilaisia ärsykeitä, jotka voivat häiritä lapsia ja heikentää heidän keskittymistään ryhmän toimintaan. Järjestämämme ryhmän lapset olivat kaikki todella rauhallisia, joten heidän oli helppo keskittyä. Ryhmän alussa erään lapsen oli vaikea keskittyä virittäytymisen ja arvostuksen aikana. Välillä meidän piti muistuttaa häntä keskittymään taas työskentelyyn. Ryhmän edetessä lapsen keskittymiskyky parani. Lehtikunnaksen (2015, 32-33) Kohtaamistaideryhmässä lapset olivat erityistä tukea tarvitsevia. Lasten keskittymiskyky parantui ryhmäkertojen myötä, joten voi olettaa, että sama tapahtuisi myös luonnossa järjestettävässä Kohtaamistaitteessa.

Kohtaamistaitteessa materiaalien tulisi olla mahdollisimman laadukkaita. Tämä voi olla vaikeaa päiväkotien tiukalla budjetilla. Taidetyöskentely tulisikin suunnitella sen mukaan, millaisia materiaaleja on käytettävissä. Kierrätysmateriaalin sekä luontotaiteen hyödyntäminen voi olla hyvä idea päiväkodeissa. Pyrimme ekologisuuteen työskentelyssä niin usein kuin se oli mahdollista. Luontotaidetta tehdessämme otimme kuvat valmiista teoksista taidenäyttelyä varten. Nämä kuitenkin piti tulostaa, eli paperia kuitenkin kului opinnäytetyömme aikana. Tarvitsimme paperia myös osallistumislupien, Onnimannin kirjeiden, havainnointikaavakkeiden ja kutsujen kanssa. Pohdimme, olisimmeko voineet käyttää tabletteja apuna taidenäyttelyssä, jolloin meidän ei olisi tarvinnut printata kuvia valmiista teoksista. Taidenäyttely pidettiin kuitenkin ulkona, joten kuvien katsominen tableteilta olisi ollut vaikeaa.

Opinnäytetyömme on mielestämme saavuttanut asettamamme tavoitteet ja ollut kiinnostava ja opettavainen kokemus. Olemme kehittyneet ammatillisesti ja saaneet lisää varmuutta pitkäkestoisen projektin vetämisestä. Kohtaamistaitteen järjestäminen luonnossa varhaiskasvatuksessa oli onnistunut kokeilu, jota voimme suositella muillekin Kohtaamistaitteen ohjaajille.

Lähteet

Painetut

Ahava, R. Vuorio, S. 2016. Virittäytyminen ryhmään ja taidetyöskentelyyn. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide - Käsikirja ohjaajalle. Laurea Julkaisut, 44-48

Ahos, R. & Pusa, T. 2016. Valossa ja varjossa - Kohtaamistaiteen etiikasta. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide - Käsikirja ohjaajalle. Laurea Julkaisut, 17-18.

Autio, T. 2010. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Kuudespainos. Vaajakoski: Bookwell.

Cantell, H. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell

Cantell, H. 2011. Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E-L. & Sorvari, S. (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 332-338.

Cavén-Pöysä, O. 2016. Arvostuksen osoittaminen. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide - Käsikirja ohjaajalle. Laurea Julkaisut, 56.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Hujala, E. & Turja, L. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. painos. Juva: Bookwell.

Kurenniemi, M. 2011. Oli ennen Onnimanni. 7. painos. Tammi.

Leinonen, A. & Koistinen, K. 2016. Taidetyöskentelyn ohjaaminen. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide - Käsikirja ohjaajalle. Laurea Julkaisut, 48-51.

Palmer, J. 1998. Environmental education in the 21st century. Theory, practice, progress and promise. London: Routledge.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Juva: Bookwell.

Pusa, T. 2010. Kohtaamisen iloa! Active Art -pilotoinnista Kohtaamistaide-erikoistumisopintoihin. Espoo: Laurea Ammattikorkeakoulu.

Rankanen, M. & Pusa, T. 2016. Taideterapia ja Kohtaamistaide Suomessa. Teoksessa Pusa, T. (toim.) Kohtaamistaide - Käsikirja ohjaajalle. Laurea Julkaisut, 12-14.

Louv, R. 2008. Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder. Chapel Hill: Algonquin Books.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Tuomaala, T. & Myyryläinen, M. 2002. Luonto tutuksi. Vinkkejä vanhemmille. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Wahlström, R. & Juusola, M. 2017. Vihreä hoiva ja kasvatus. Helsinki: Kustannusyhtiö Artemia

Walsh, M. 2008. 10 askelta maapallomme auttamiseksi 1. painos. Helsinki: Lasten Keskus 2008

Sähköiset

540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 20.2.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp447677184>

Engemann, K., Pedersen, C., Arge, L., Tsirogiannis, C., Mortensen, P. & Svenning, J-C. 2019. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. Viitattu 31.3.2019. <https://www.pnas.org/content/116/11/5188>

Grönholm, M. 2010. Kohtaamistaidetta lapsille - tunteiden tunnistaminen ja niiden ilmaisun tukeminen. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22452/Gronholm_Marju.pdf?sequence=1

Heiskanen, T & Hiisijärvi, S. 2017. Elä! Elämän punaista lankaa etsimässä. Viitattu 17.2.2019. <http://www.ela.fi/akatemia/toiminnalliset.php>

Hyyrynen, T. 2013. Kaunis katse - arvostava asenne Kohtaamistaidetta lapsille. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/63239/ONT_TANJA.HYYRYNEN.pdf?sequence=1

Lehtikunnas, A. 2015. Kohtaamistaidetta lapsille - toiminnallinen opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88533/Opinnaytetyo%20Anni%20Lehtikunnas.pdf?sequence=1>

Metsähallitus. 2019a. Terveyttä ja hyvinvointia luonnosta. Viitattu 18.2.2019. <https://www.luontoon.fi/retkeilynabc/terveyttajahyvinvointialuonnosta>

Metsähallitus. 2019b. Luontosuhteen merkitys. Viitattu 22.2.2019. <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3995579/Lapsen+luontosuhde+tuo+turvaa+lapi+elaman>

Ohjaan.fi. Itsearviointi osana ammattitaitoa. Viitattu 16.3.2019. <https://ohjaan.fi/itsearviointi-2/>

Ojanperä, S. 2018. Tutkimus: Päiväkodin pihaan kannattaa laittaa muutakin kuin hiekkaa ja pensaita - maassa möyriminen saattaa vähentää lasten riskiä saada nykyajan sairauksia. Viitattu 22.2.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10437405>

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 15.2.2019. https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

Peräniitty, A. 2016. Taidetyöskentelysalkku Kohtaamistaitteen ohjaajille. Viitattu 15.5.2019. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/104843/Peraniitty_ONT.pdf?sequence=1#page=11&zoom=100,0,509

Terävä, H. 2017. Päiväkodin metsäisellä pihalla möyriminen voi pitää lapset terveempinä - nyt tutkitaan luonnon bakteerien hyötyjä. Viitattu 23.2.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-9919856>

Ympäristöministeriö. 2017. Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 1.5.2019. https://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys

Julkaisemattomat

Heinonen, H. & Valli, K. Varhaiskasvatussuunnitelma Katariinan Vilske. 2018. Kolmaspainos. Turku.

Kohtaamistaide ry. Kohtaamistaitteen eettiset periaatteet. 2019.

Leinonen, A. 2018. Optima. Arvostus. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Merilä, M. 2014. Luonto lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukena. Opinnäytetyö. Turun kristillinen opisto. Turku.

Niiniö, H. 2018. Optima. Kohtaamistaitteen toimintaympäristöt ja pätevyys.

Kuviot

Kuvio 1 Virittäytymisen mahdollisuuksia (Ahava & Vuorio 2014, 47.).....	11
Kuvio 2 Vilskeen jokalapsenoikeudet (Katariina Vilske 2018.)	25
Kuvio 3 Onnimanni puussa	28
Kuvio 4 Yhteistä taideteosta tekemässä.....	29
Kuvio 5 Maalit voi korvata luonnon väreillä.....	31
Kuvio 6 “Kato, miten hieno!”	32
Kuvio 7 Meidän yhteiset sääntömme	33
Kuvio 8 Arvostus eläinjoogakorttien avulla	35
Kuvio 9 Lapset keräävät roskia pois luonnosta	37
Kuvio 10 Kierrätysmateriaaleista askartelua.....	38
Kuvio 11 Materiaalien keräämistä rannalla	40
Kuvio 12 Arvostuksessa käytimme apuna tabletteja.....	41
Kuvio 13 Ruukkujen koristelua	43
Kuvio 14 Alkuvirittäytyminen lankakerän avulla	45
Kuvio 15 Katuliitutaideos	46
Kuvio 16 Taidenäyttelyn kokoaminen.....	47

Liitteet

Liite 1: Onnimannin kutsu Kohtaamistaidekerhoon	63
Liite 2: Osallistumislupa	64
Liite 3: Lasten havainnointikaavake	65
Liite 4: Ohjaajien itsearviointi.....	66
Liite 5: Onnimannin kirje ensimmäisellä kerralla	66
Liite 6: Valpurikeijun kirje lapsille.....	67
Liite 7: Kiitoskirje Onnimannilta lapsille	68
Liite 8: Työelämänedustajan arviointi.....	69
Liite 9: Toimintakertojen suunnitelmat	73

HEI LAPSET!

Onnimanni tässä, minulla on teille innostavia uutisia!
Kevät on vihdoinkin alkanut, luonto alkaa heräillä ja puhkeaa
kukkaan. VIIMEINKIN!

Me Samin ja Sisän kanssa olemme innostuneet kevään kauniista
väreistä ja haluaisimme pitää taidenäyttelyä.

Haluaisitko sinä tulla mukaan tekemään taidetta ja nauttimaan
luonnosta?

Kutsun teidät Kohtaamistaidekerhoon, jossa yhdessä teemme
taidetta metsässä. Kerhon loppuhuipentuma on yhteinen
taidenäyttely, jonne vanhemmatkin ovat tervetulleita!

Tapaamiskerrat ovat iltapäivisin klo 13.30-15:

Ke 3.4.

Ti 9.4.

Pe 12.4.

Ti 16.4.

Ke 17.4.

Ti 23.4.

Pe 26.4.

Ti 30.4. Yhteinen taidenäyttely ja lettukestit.

Aurinkoisin kevätterveisin,
Onnimanni ja muut metsän asukkaat.

Kuva: Liisa Kallio

Liite 1: Onnimannin kutsu Kohtaamistaidekerhoon

Osallistumislupa Kohtaamistaiteen toimintakertoihin ja opinnäytetyöhön

Hei, vanhemmat!

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Olemme Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Mikaela Merilä ja Astrid Gaddi. Suoritamme varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuteen liittyvää opinnäytetyötä. Pyydämme teiltä lapsenne osallistumislupaa järjestämiimme Kohtaamistaiteen toimintakertoihin, jotka ovat opinnäytetyömme aineistoa. Tarkoituksenamme on järjestää lapsille Kohtaamistaidetta luonnossa päiväkotipäivän aikana.

Kohtaamistaide on ryhmämuotoista kuvataidetoimintaa, jossa lapset pääsevät tekemään taidetta sekä yksin että yhdessä ohjaajan avustuksella. Laurea-ammattikorkeakoulussa kehitelty Kohtaamistaide perustuu japanilaiseen Clinical Art -menetelmään. Nimi Kohtaamistaide tulee siitä, että se kuvastaa toiminnassa tärkeää vuorovaikutusta, arvostusta ja kohtaamista. Kohtaaminen viittaa sekä lasten keskinäiseen kohtaamiseen että taiteessa kohdattavaan materiaaliin ja maailmaan.

Toiminta alkaa virittäytymiskierroksella, jossa jutellaan kuulumisia ja virittäydytään tunnelmaan eri aisteja hyödyntäen. Tämän jälkeen seuraa taidetyöskentely. Lopuksi jokainen saa esitellä oman taideteoksensa ja saa muilta arvostavaa palautetta omasta tuotoksestaan.

Pienryhmässä on kahdeksan lasta, jotka tapaavat huhtikuussa kerran tai kaksi viikossa iltapäivisin klo 14-15. Viimeisellä ryhmäkerralla järjestetään taidenäyttely, jossa esitellään jokaisen valmiit teokset ryhmäläisille ja heidän vanhemmilleen.

Opinnäytetyön dokumentoinnin tueksi havainnoimme lapsia ja otamme valokuvia työskentelystä sekä valmiista taideteoksista niin, etteivät lasten kasvot ole tunnistettavissa. Kohtaamistaidekerroilla syntynyttä aineistoa hyödynnetään opinnäytetyössämme, joka julkaistaan niin, että se on avoimesti saatavilla kenen tahansa luettavissa Internetissä.

Lain velvoittama salassapitosopimus sitoo opiskelijoita, emmekä julkaise mitään henkilöön kohdistuvia tietoja opinnäytetyössämme.

Annan suostumukseni, että lapseni saa osallistua Mikaela Merilän ja Astrid Gaddin järjestämään Kohtaamistaidetoimintaan.

Annan suostumukseni, että lapseni tekemistä töistä otettuja valokuvia saa käyttää opinnäytetyössämme ja sen esittämisen yhteydessä.

Päiväys

Lapsen nimi

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 2: Osallistumislupa

Havainnointilomake 1. Ohjaajien arvio lapsista

Lomake lasten kohtaamistaiteen havainnoinnin avuksi. Ohjaajat voivat täyttää lomakkeet yhdessä keskustellen, tai kokeilla täyttämistä erikseen verratakseen, vastaavtko heidän havaintonsa lapsista toisiaan.

Tarkkaavaisuus (orientaatio)

1. Ei osoita kiinnostusta toimintaan, pyrkii pois tilanteesta
2. Ei osoita kiinnostusta, katsoo pois, tekee muuta.
3. Ajoittain osoittaa kiinnostusta.
4. Kiinnostunut ja keskittynyt
5. Erittäin keskittynyt, nauttii virittäytymisestä

Aistien käyttö (orientaatio)

1. Ei tahdo tutkia orientaatiomateriaaleja.
2. Arastelee aistien käyttöä, on välttelevä, varovainen
3. Tutkii orientaatiomateriaaleja nopeasti ja pinnallisesti
4. Tutkii orientaatiomateriaaleja monipuolisesti
5. Tutkii orientaatiomateriaaleja monipuolisesti, eläytyy, nauttii

Tarkkaavaisuus (taidetyöskentely)

1. Ei ole kiinnostunut, pyrkii pois tilanteesta
2. Ei ole juurikaan kiinnostunut.
3. Osallistuu rohkaisemalla
4. On halukas työskentelemään
5. Nauttii ja on erittäin halukas työskentelemään

Luovuus ja valinnat (taidetyöskentely)

1. Ei tee itse valintoja.
2. Vähän omia valintoja
3. Ottaa valinnoissa mallia muiden töistä/ohjaajalta
4. Tekee omanlaistaan työtä annetun ohjeistuksen puitteissa
5. Työskentelee kekseliästä ja luovasti ohjeita tulkiten.

Hienomotoriikka (leikkaaminen, maalaaminen jne.)

1. Ei pysty työskentelemään valituilla taidemateriaaleilla
2. Työskentely on huomattavan vaikeaa
3. Pystyy työskentelemään itsenäisesti
4. Käyttää taidemateriaaleja ja välineitä vaivatta
5. Taitavaa, korkeatasoista työskentelyä

Ohjeistuksen ymmärtäminen

1. Suuria vaikeuksia ymmärtää annettu ohjeistus
2. Vaikeuksia ymmärtää sanallisia ohjeita, mallin näyttäminen ja henkilökohtainen ohjaus mahdollistaa työskentelyn
3. Ymmärtää selkeät sanalliset ohjeet
4. Ymmärtää vaivatta sanallisia ohjeita
5. Ymmärtää ohjeistuksen ja tulkitsee sitä luovasti.

Sosiaalisuus

1. Ei ole kiinnostunut muista lapsista.
2. Osoittaa pientä kiinnostusta muita lapsia kohtaan
3. Osallistuu keskusteluun
4. Aktiivinen vuorovaikutuksessa lasten ja ohjaajien kanssa
5. Aktiivista, ryhmän toimintaa tukevaa vuorovaikutusta

Arvostuskierros

1. Ei tahdo osallistua
2. Kysyttäessä sanoo jotain
3. Hiljainen, ohjattuna pyrkii tekemään arvostavia huomioita
4. Tekee arvostavia huomioita, mukallee ohjaajien ja muiden lasten sanavalintoja
5. Tekee spontaaneja, omanlaisiaan arvostavia huomioita

Tyytyväisyys omaan työhön (ohjaaja havainnoi)

1. Negatiivinen suhtautuminen omaan työhön
2. Välinpitämätön suhtautuminen omaan työhön
3. Lähes tyytyväinen omaan työhön
4. Tyytyväinen omaan työhön
5. Ilahunut ja ylpeä omasta työstä.

Tunnetila (Ohjaajan havainnoima)

1. Surullinen tai ärtyisä
2. Väsynyt, levoton
3. Neutraali
4. Rauhallinen, keskittynyt
5. Innostunut ja keskittynyt

Lapsen oma mielipide toiminnasta

1. Ei pitänyt tuokiosta
2. Piti jonkin verran
3. Ei osaa sanoa
4. Oli mukavaa/kivaa
5. Toiminta oli erittäin mukavaa/kivaa

Havainnointilomake 2. Ohjaajien itsearviointi

Ohjaajat täyttävät omansa, jonka jälkeen keskustelevat yhdessä.
Huomioi jokaisen kysymyksen kohdalla virittäytyminen, taidetyöskentely ja arvostuskierros.

Ohjaajan etunimi:

1. Millainen oma tunnetilasi oli toiminnan aikana?
2. Heijastuiko tunnetilasi lapsiin ja ohjaamiseen?
3. Onnistuitko työskentelymenetelmien valinnassa?
4. Miten koet ohjaajaparisii vaikuttaneen tuokioon?
5. Mikä tuokiassa oli onnistunutta?
6. Muut tuokion kulkuun vaikuttaneet seikat, häiriötekijät yms.
7. Mitä seuraavalla kerralla voisit tehdä paremmin?

Liite 4: Ohjaajien itsearviointi

No moi kaikki!

Vihdoin alkaa ensimmäinen Kohtaamistaidekerta ja tunnen rakkautta rinnassani. Minä rakastan metsää ja sen kauneutta ja eläimiä. Siksi minusta olisi niin ihanaa tehdä taidetta täällä metsässä teidän kanssanne.

Me tulemme tapaamaan kaksi kertaa viikossa, ja teemme joka kerta yhdessä eri tavoin taidetta. Ette ehkä aina näe minua, mutta mina tarkkailen teitä korkealta puusta tai kivenkolosta!

Ennen taiteen tekemistä meillä on pikkuisia yhteisiä puuhia, jotka valmistavat meitä taidetuokiota varten.

Minun mielestäni on ihanaa viettää aikaa omien ystäväni kanssa ja kehua heitä. Eikö olisikin kiva kerääntyä yhdessä katselemaan valmiita teoksiamme ja arvostaa niitä?

Kuva: Liisa Kallio

Liite 5: Onnimannin kirje ensimmäisellä kerralla

Voi kauhistus! Ette ikinä arvaa, mitä täällä on tapahtunut.

Joku on käynyt roskaamassa ja roskat ovat pitkin metsää! Kukahan niin on voinut tehdä? Onnimanni ei kyllä ilahdu tästä.

Voitteko kerätä roskat pois ennen kuin Onnimanni näkee ne ja järkyttyy? Haluamme, että metsä pysyy siistinä.

Hei, nyt minä keksin! Tehän voisitte käyttää roskia taidetyöskentelyyn. Mitähän kivaa te keksitte niistä?

T. Valpurikeiju

Kuva: Liisa Kallio

Liite 6: Valpurikeijun kirje lapsille

Heippa kaikille !

Olen seurailut
taidetyöskentelyänne ja olette
tehneet todella hienoja taidetöitä!
Onko teillä ollut kivaa ?

Kiitos, että olette olleet mukana
Kohtaamistieteessä, nyt
pääsemme järjestämään
taidenäyttelyä, johon teidän
vanhempannekin ovat
tervetulleita.

Kiitos kaikille ja nähdään taas!
Terveisin: Onnimanni

Liisa Kallio

Liite 7: Kiitoskirje Onnimannilta lapsille

Työelämäpalautte

Mikaela Merilä

Astrid Gaddi

Yrityksen nimi: Katariinan Viilke oy

Arvioijan nimi ja tehtävä nimike:

Henna Heinonen ja Kalervo Valli Päiväkodinjohtaja/yrittäjä

Kuvatkaa opinnäytetyötä seuraavien teemojen avulla;

Toimivuus: Hyvä. Iltapäivä oli oivallinen ajallisesti toimintaan.

Hyöty: Mukavia uusia ideoita. Lapset oli tarkasti valittu ja toiminta hyödytti heidän kehitysvaiheitaan erityisesti.

Innovatiivisuus: Lapset tykkäsivät tosi paljon. Menetelmä, mitä voisi hyödyntää enemmän myös varhaiskasvatuksen puolella. Monelle meistä aivan uusi idea!

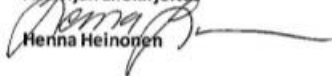
Soveltuvuus: Voidaan soveltaa hyvin varhaiskasvatukseen, haasteita aiheuttaa se, että kohtaamistaidetta ei voi ohjata, kuin koulutuksen käynyt.

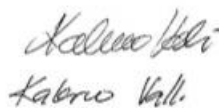
Käyttö: Runko tunneilla on hyvä (ja tuttu myös liikuntaleikkikoulutuksesta), sitä voidaan hyödyntää muissakin toiminnoissa. Kasvatuksellisesti oli äärettömän hienoa, että lapset oppivat arvostamaan omia ja muiden taideteoksia.

Paikka ja päivämäärä

8.5.2019

Arvioijan allekirjoitus

Henna Heinonen

Kalervo Valli

Liite 8: Työelämäneustajan arviointi

Pvm ja teema	Tiistai 9.4. Tutustuminen, 1. kerta
Roolit	Mikaela: virittäytyminen Astrid: taidetyöskentely
Ennakkovalmistelut	Materiaalit: kirje Onnimannilta, kaksi kartonkipaperia, pullovärit, suojaessut, luonnon siveltimet, permanenttitussi, pöytä, vettä, käsipaperia, mikit, kokeilupaperit, vahakangas, vesivärit
Virittäytyminen	Metsään on piilotettu erilaisia kortteja metsän eläimistä. Lapsen tulee löytää itselleen yksi kortti, minkä jälkeen hän palaa piiriin. Jokainen saa vuorollaan esittää omaa eläintään ja muut arvaavat, mikä eläin on kyseessä. Onnimannin kirje, käydään läpi, mitä Kohtaamistaiteessa tehdään. Kerrotaan, että nyt tehdään yhteinen taideteos. Kukaan ei saa kuitenkaan itselleen oikeaa pensseliä, vaan on etsittävä luonnon materiaaleista jotakin, millä voisi maalata.
Taidetyöskentely	Ohjaaja ottaa itselleen jonkin taidetyöskentelyvälineen, jolla näyttää esimerkkiä, miten sillä voi maalata. Lapset saavat kokeilla "penseleitään" kokeilupaperille. Lapset maalaavat samalle paperille pöydän ääressä. Muutaman minuutin kuluttua heitä pyydetään vaihtamaan paikkaa vieruskaverin kanssa, jolloin taideteoksesta tulee todellakin yhteinen. Ohjaaja ohjeistaa lapsia tekemään eri kokoisia liikkeitä ja vaihtamaan "pensseliä" ja väriä aina välillä.
Arvostuskierros	Valmis taideteos lasketaan maahan, ja lapset ja ohjaajat asettautuvat ringiin sen ympärille. Ihastellaan taideteosta. Jokainen saa vuorollaan arvostaa taideteosta ja valitsee kohdan, joka on erityisen hieno. Miksi se on hieno? Miltä tuntui tehdä työtä? Entä kun piti vaihtaa paikkaa kesken kaiken? Miltä tuntui käyttää erikoista pensseliä?
Jälkityö ja reflektio	Ohjaajat havainnoivat lapsia ja kirjaavat havaintonsa ylös jokaisella kerralla. Kirjataan oma oppiminen. Mikä meni hyvin? Missä voisi parantaa? Käydään läpi seuraava kerta.
Pvm ja teema	Perjantai 12.3. Vihannespainanta, 2. kerta
Roolit	Mikaela: virittäytyminen Astrid: taidetyöskentely
Ennakkovalmistelut	Materiaalit: valmiiksi pilkotut vihannekset ja juurekset, marjat, paperit, pöydät, esiliinat, kokeilupaperi, vahakangas, vihannesten/juuresten mehu, sakset, liima, muste
Virittäytyminen	Vihannesten, marjojen ja kasvien maistelu, haistelu ja tunnustelu.
Taidetyöskentely	Kasviksilla painantaa. Sen jälkeen leikataan omasta työstä pala, joka annetaan lahjaksi vieruskaverille. Tämä osa liimataan haluttuun paikkaan omaa työtä. Tämän jälkeen käytetään mustetta, jolla voi tehdä koristeluja omaan työhönsä.
Arvostuskierros	Jokainen asettaa vuorollaan valmiin työnsä ringin keskelle. Arvostus kehysten avulla. Miltä tuntui leikata pala omasta työstä? Miltä tuntui saada lahja vieruskaverilta? Mikä on hienoin kohta omassa työssä? Miltä työ voisi maistua?
Jälkityö ja reflektio	Ohjaajat havainnoivat lapsia ja kirjaavat havaintonsa ylös jokaisella kerralla. Kirjataan oma oppiminen. Mikä meni hyvin? Missä voisi parantaa? Käydään läpi seuraava kerta.

Pvm ja teema	Tiistai 16.4. Kukkaruukkujen muotoilu, 3. kerta
Roolit	Mikaela: virittäytyminen Astrid: taidetyöskentely
Ennakovalmistelut	Materiaalit: pussit luonnon materiaaleille, luonnon materiaalit, savi, pöydät, vahakangas, esiliinat, eläinjoogakortit
Virittäytyminen	Silmät kiinni tunnustellaan ja haistellaan luonnon materiaaleja. Miltä ne tuntuvat ja haisevat? Mikä tuoksuu, mikä haisee? Miltä tuntuu puristaa niitä? Kuuluuko niistä jotakin ääntä?
Taidetyöskentely	Taidetyöskentelyosiossa lapset pääsevät muotoilemaan omat kukkaruukut askartelusavesta. Ensin aloitetaan saven tunnustelulla ja muovaamisella ihan mihin vain muotoon. Kun savi materiaalina on tullut jo vähän tutuksi, siirrytään ruukun muotoiluun.
Arvostuskierros	Kaikki asettuvat ringiin kukkaruukkujensa kanssa. Jokaisen oma kukkaruukku laitetaan ringin keskelle vuorotellen. Muut saavat kertoa jonkin hyvän asian toisten kukkaruukuista. Joogaeläinkorteista saa valita asennon, jonka haluaa tehdä muiden kanssa.
Jälkityö ja reflektio	Ohjaajat havainnoivat lapsia ja kirjaavat havaintonsa ylös jokaisella kerralla. Kirjataan oma oppiminen. Mikä meni hyvin? Missä voisi parantaa? Käydään läpi seuraava kerta.

Pvm ja teema	Keskiviikko 17.4. Kierrätys, 4. kerta
Roolit	Mikaela: virittäytyminen Astrid: taidetyöskentely
Ennakovalmistelut	Materiaalit: kirje Onnimannilta, "roskat", liima, kuumaliima, maalit, esiliinat, pöydät, vahakangas
Virittäytyminen	Onnimanni on tullut kertomaan, että metsästä löytyy paljon roskaa, ja hän on asiasta surullinen. Voivatko lapset auttaa roskien siivoamisessa? Roskat kerätään yhdessä pöydän ääreen, jossa niitä lajitellaan eri ominaisuuksien mukaan (väri, paino, materiaali, muoto)
Taidetyöskentely	Lapset käyvät valitsemassa haluamiaan tavaroita aikaisemmin lajitelluista kierrätysmateriaaleista. He saavat liimata valitsemiaan osia yhteen, luoden niistä kolmiulotteisen taideteoksen. Näin annamme kierrätysmateriaaleille uuden elämän.
Arvostuskierros	Jokainen asettaa vuorollaan valmiin työnsä ringin keskelle. Kierrämme teosta ympäri katsoen sitä eri puolilta. Jokainen arvostaa vuorollaan valmista teosta. Tekijä kertoo, miltä tuntui tehdä sitä ja mikä on parasta omassa teoksessa. Voisiko tekijä keksiä tarinan omasta teoksestaan?
Jälkityö ja reflektio	Ohjaajat havainnoivat lapsia ja kirjaavat havaintonsa ylös jokaisella kerralla. Kirjataan oma oppiminen. Mikä meni hyvin? Missä voisi parantaa? Käydään läpi seuraava kerta.

Pvm ja teema	Tiistai 23.4. Ekologinen taide yksin ja pareittain, 5. kerta
Roolit	Mikaela: virittäytyminen Astrid: taidetyöskentely
Ennakovalmistelut	Materiaalit: 2 puhelinta/tablettia, 10 askelta maapallon pelastamiseksi -kirja
Virittäytyminen	Luetaan 10 askelta maapallon pelastamiseksi –kirja. Keskustellaan kirjasta.
Taidetyöskentely	Valitaan parit, jotka tekevät yhteisen taideteoksen rannalle luonnon materiaaleja käyttäen. Lapset voivat kerätä kiviä, käpyjä, lehtiä yms. ja lisätä ne haluamaansa paikkaan. Parin kanssa voi suunnitella, millaisen työn haluaa tehdä.
Arvostuskierros	Jokainen pari etsii itselleen toisen parin, jonka kanssa he käyvät arvostuskierroksen yhdessä. Nämä pienryhmät kiertävät kaikkien teosten luona. Arvostuskierroksella käytetään apuna yhteen sidottuja keppejä arvostusikkunana. Jokainen saa vuorollaan asettaa omat keppinsä teoksessa sellaiseen kohtaan, josta pitää erityisesti. Lapsi saa ottaa tästä kohdasta kuvan tabletilla.
Jälkityö ja reflektio	Ohjaajat havainnoivat lapsia ja kirjaavat havaintonsa ylös jokaisella kerralla. Kirjataan oma oppiminen. Mikä meni hyvin? Missä voisi parantaa? Käydään läpi seuraava kerta.
Pvm ja teema	Perjantai 26.4. Kukkaruukkujen maalaaminen, 6. kerta
Roolit	Mikaela: virittäytyminen Astrid: taidetyöskentely
Ennakovalmistelut	Materiaalit: kukkaruukut, glitter, helmet, maalit, liima, pöydät, esiliinat, arvostuskehukset, vahakangas, soittimet
Virittäytyminen	Leikkivarjo: aaltojen tekeminen eri rytmissä ja voimakkuuksilla, lapset saavat käydä varjon alla ja vaihtaa paikkaa. Loppurentoutukseksi jäädään varjon alle makaamaan.
Taidetyöskentely	Kukkaruukkujen maalaus ja koristelu. Toimintakerralle mukaan vain päävärit + valkoinen ja musta. Voimme yhdessä opetella sekoittamaan halutut värit. Maalin kuivuttua lisätään esimerkiksi kimalletta ja helmiä kukkaruukkuun.
Arvostuskierros	Kaikki asettuvat ringiin kukkaruukkujensa kanssa. Jokaisen oma kukkaruukku laitetaan ringin keskelle vuorotellen. Muut kertovat jonkun hyvän asian toisten kukkaruukuista ja kertovat tunteensa soittimien avulla. Jokainen saa kertoa, mitä piti kukkaruukun maalaamisesta ja koristelusta. Kehyksen avulla näytetään työstään kohdan, josta erityisesti pitää.
Jälkityö ja reflektio	Ohjaajat havainnoivat lapsia ja kirjaavat havaintonsa ylös jokaisella kerralla. Kirjataan oma oppiminen. Mikä meni hyvin? Missä voisi parantaa? Käydään läpi seuraava kerta.

Pvm ja teema	Tiistai 30.4. Katuliidut ja hiili, 7. kerta
Roolit	Mikaela: virittäytyminen Astrid: taidetyöskentely
Ennakovalmistelut	Materiaalit: katuliidut, lankakerä
Virittäytyminen	Asetutaan piiriin, jossa jokainen saa vuorollaan lankakerän. Lankakerästä kiinni pitävä saa kertoa, mitä Kohtaamistaiteesta jäi mieleen, mistä tykkäsi ja mistä ei. Samalla voi tunnustella, miltä lankakerä tuntuu käsissä. Lankakerä kiertää ringissä, ja jokainen pitää langasta kiinni. Lopulta langasta muodostuu kuvio, jota voidaan yhdessä katsella.
Taidetyöskentely	Jokainen saa itselleen muutaman katuliidun, joilla piirretään oman käden ääriviivat. Käden voi lopuksi myös värittää ja sitä voi koristella kukilla/lehdillä/kivillä yms.
Arvostuskierros	Kierrämme katsomassa jokaisen valmista teosta sitä arvostaen.
Jälkityö ja reflektio	Ohjaajat havainnoivat lapsia ja kirjaavat havaintonsa ylös jokaisella kerralla. Kirjataan oma oppiminen. Mikä meni hyvin? Missä voisi parantaa? Käydään läpi seuraava kerta.

Liite 9: Toimintakertojen suunnitelmat